

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Кафедра статистики та математичних методів в економіці
Кафедра економіки, права та управління бізнесом**

Допущено до захисту
Завідувачка кафедри
статистики та ММЕ
Ольвінська Ю.О.

“ _____ ” _____^(підпис) 2024 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра**

**зі спеціальності 051 «Економіка»
за освітньою програмою
«Бізнес-економіка та аналітика»**

**на тему: «Статистичний аналіз стану та розвитку системи освіти
в Україні»**

Виконавець:

студентка центру заочної та вечірньої форми
навчання

Любарська Анастасія Андріївна _____

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Ольвінська Юлія Олегівна _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ	
СТАТИСТИЧНОГО ВИВЧЕННЯ ОСВІТИ	6
1.1. Рівень освіти як фактор конкурентоспроможності держави	6
1.2. Державна політика України у сфері освіти	10
1.3. Система статистичних показників освіти	14
 РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ ОСВІТИ	
НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ.....	17
2.1. Аналіз рівня освіти населення України та міжнародні порівняння..	17
2.2. Статистичний аналіз витрат на освіту в Україні	31
 РОЗДІЛ 3. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ	
ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	37
3.1. Статистичний аналіз показників загальноосвітніх навчальних закладів	37
3.2. Статистичний аналіз стану та розвитку професійно-технічної освіти.....	43
3.3. Характеристика потенціалу та динаміки вищих навчальних закладів та контингенту студентів	46
 ВИСНОВКИ	 57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	61
ДОДАТКИ	65

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах розвитку української економіки та переходу усіх сфер до європейських стандартів головним завданням нашої держави є удосконалення механізмів регулювання секторів економіки згідно вимог європейського суспільства. Однією з важливих сфер таких перетворень є сфера освіти. Тому зараз особливої актуальності набувають питання підвищення конкурентоспроможності української системи освіти та наближення її до європейських стандартів [7, с. 18-26].

Особливості розвитку науки й освіти на сучасному етапі з урахуванням існуючих соціально-економічних проблем, ще більше загострюють існуючі труднощі та вимагають до себе пильної уваги дослідників.

Зараз перед українською освітою постає багато проблем, однією з яких є проблема забезпечення її необхідними засобами для сучасної модернізації, з урахуванням інформатизації та цифровизації сучасного суспільства та економіки. «В умовах глобальної світової конкуренції проблему виживання сучасної освіти і науки неможливо замовчувати, бо це може загрожувати кризою “людського духу” як чинника конкурентоспроможності нації взагалі, й падінню освітнього потенціалу особистості і нації, зокрема. Неможливо також не вказати, що перед освітою (як “образом світу”) і наукою в недалекому інформаційному майбутньому постануть нові проблеми, що будуть пов’язані з суспільним розвитком в цілому, з переходом, як вважає більшість учених, від глобальної конкуренції до глобального партнерства» [19].

Усе вище зазначене підтверджує актуальність обраної теми дослідження та виводить на перший план питання конкурентоспроможності української системи освіти на світовому ринку, як головного фактору розвитку будь-якого суспільства.

Зважаючи на проблеми, що зараз існують в системі національної освіти багато науковців досліджують дану проблему, серед яких можна виділити наступних:

В. П. Андрущенко, І. М. Предборська, С. Ф. Клепко, В. І. Шевченко, В. С. Пазенок, О. С. Анісімов, А.З. Підгорний, М. Д. Култаєва, В. С. Лутай, В. Ф. Паламарчук, В. Г. Скотний, О. В. Чалий, , А. М. Лой, М. І. Михальченко, В. П. Бех та інші.

Метою кваліфікаційної роботи є статистичний аналіз стану системи освіти в Україні та перспективи її подальшого розвитку.

Завдання кваліфікаційної роботи:

- розглянути теоретико-методологічні питання щодо статистичного вивчення системи освіти;
- навести систему статистичних показників аналізу освіти в Україні;
- проаналізувати сучасний стан, структуру та тенденції розвитку системи освіти України;
- здійснити порівняльний аналіз регіонів України за станом освіти;
- здійснити прогнозування основних показників освіти.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи є сучасна система освіти України.

Предметом дослідження є показники, які характеризують явища та процеси, що відбуваються у сфері освіти.

Методи дослідження. При виконанні кваліфікаційної роботи використовувались наступні методи дослідження: абстрактно-логічний, комплексний та системний підхід та основні статистичні методи аналізу, а саме: метод статистичного групування; відносних та середніх величин; оцінки структурних розрізень, аналізу рядів динаміки, прогнозування.

Структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

У першому розділі кваліфікаційної роботи розглянуто теоретичні питання щодо сучасної системи освіти України, проаналізована державна політика України у сфері освіти, наведено основні показники загальної середньої освіти, професійно-технічної освіти, вищої освіти.

У другому розділі кваліфікаційної роботи проведено статистичний аналіз рівня освіти у 2015-2021 роках в Україні, проведено міжнародні порівняння країн за індексом рівня освіти, індексом ефективності національних систем освіти та ефективності системи вищої освіти. Проаналізовано структуру та динаміку витрат на освіту.

У третьому розділі кваліфікаційної роботи проведено статистичний аналіз стану та розвитку освіти на всіх рівнях, потенціалу та динаміки вищих навчальних закладів та контингенту студентів, зпрогнозовано чисельність фахівців, що підготовлені вищими навчальними закладами.

Інформаційною базою дослідження є закони України, постанови Верховної Ради України і Кабінету Міністрів України, офіційні публікації та методичні матеріали Державної служби статистики, офіційні та методичні матеріали Міністерства освіти і науки України, дані Статистичних щорічників України за 2015 - 2021 роки, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених.

Кваліфікаційна робота виконана з використанням комп'ютерної програми Microsoft Word і Microsoft Excel.

За результатами дослідження, проведеного в кваліфікаційній роботі, опубліковано статтю в збірнику наукових студентських праць:

Іванова І. В. *Статистичний аналіз витрат на освіту в Україні* [Текст] / І. В. Іванова, Ю. О. Ольвінська // Статистика – інструмент соціально-економічних досліджень : збірник наукових студентських праць. Випуск 9. Частина I – Одеса, ОНЕУ. – 2023. – С. 120 – 129.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ СТАТИСТИЧНОГО ВИВЧЕННЯ ОСВІТИ

1.1. Рівень освіти як основа розвитку держави

Перехід до інформаційної цивілізації, глобалізаційні процеси загострюють конкуренцію, в тому числі і в сфері освіти, особливо вищої. Нині досить складно дати весь комплекс знань, умінь, навичок, які можуть забезпечити ефективну діяльність випускника вищих навчальних закладів протягом всього життя. Проблемою у сфері вищої освіти є навчання студента самотійно мислити й добувати потрібні знання на базі вже існуючих знань, умінь і навичок. Формування активної, ініціативної і самотійної особистості – нагальна потреба сьогодення, а це потребує зміни навчальних планів, стандартів, програм.

Помітним явищем на фоні поширення складної техніки і новітніх технологій стала функціональна безграмотність особистості, погіршується загальний рівень освіти в цілому. Це, з одного боку, пов'язано з тим, що ми маємо конкуренцію за студентів, яка негативним чином впливає на якість освіти – беруть всіх, в кого є гроші. Низький рівень оплати фахівців спричиняє їхній відтік в інші сфери економічної діяльності. З іншого боку, доступ до якісної освіти потребує значних коштів і стає все важчим.

В цих умовах головним завданням є спільне та скоопероване здобуття знань обома сторонами навчального процесу. Як зауважує В. Ю. Ковальчук, вперше в історії людства склалась ситуація, коли учень-старшокласник і студент у плані поінформованості й доступу до інформації можуть мати більше можливостей, ніж викладач. Зрозуміло, що процес трансформації інформації у стійку систему знань потребує допомоги з боку викладача, який має такий досвід. Але, навчаючи у цій ситуації учня, він змушений чомусь навчатись і сам. Отже, тут має місце ситуація скооперованого “переведення” матеріального (інформація) у духовно-інтелектуальне (у знання і розуміння) [13, с. 117-118].

Конкурентні й кооперативні процеси у сфері освіти актуалізують проблему формування інформаційного тезауруса особистості – запису інформації, який, поступово поповнюючись, стає підґрунтям, інформаційною основою для будь-якої діяльності людини. Формування й розвиток тезауруса відбувається як у філогенезі (загальноінформаційне надбання), так і в онтогенезі (формування тезауруса окремої людини).

Інформаційний тезаурус – утворення надто складне, а формування його – процес непростий, тому що в ньому бере участь низка соціальних структур, які мають як формальний, так і неформальний характер. Ці структури у залежності від їх функціональних особливостей можуть бути подані у вигляді послідовно змінюючих один одного етапів та факторів (перший – це ті, які “відпрацювали”, другий – це ті, які тільки починають “працювати”) [10, с. 209].

Формування індивідуального інформаційного тезауруса розпочинається в сім’ї, де відбувається передача первинної соціальної інформації. Найважливішою умовою в цей період формування індивідуального інформаційного тезауруса є етична інформація, яка стосується правил поведінки, взаємовідносин із людьми та засобів і методів людської взаємодії. Надалі, формування індивідуального інформаційного тезауруса продовжується за допомогою виховних та освітніх закладів, де домінуючою є загальноосвітня та наукова інформація, однак етична інформація стає підґрунтям поведінки людини. Головним завданням при цьому стає формування світогляду людини, а також реальної обґрунтованої картини світу, яка складається на основі відібраної систематизованої інформації. Світогляд молодого людини формується в реальних обставинах суспільного розвитку взагалі, а також у тих умовах, в яких він отримує освіту, зокрема. Після закінчення освітнього закладу формування індивідуального інформаційного тезауруса відбувається за допомогою професійної діяльності, де головною стає інформація, що допомагає виконанню певних соціальних ролей. Окрім формальних факторів формування індивідуального інформаційного тезауруса, великого впливу набувають

неформальні фактори (вплив статусних і професійних груп, груп однодумців тощо).

Вища освіта в Україні – дієва система соціального захисту, збереження стабільності суспільства. Заклади вищої освіти, приймаючи молодих громадян на навчання, створюють вкрай необхідні робочі місця, яких бракує на виробництві. Тисячі молодих людей, які могли б потенційно утворити маргінальні прошарки суспільства – вчаться і перебувають під контролем суспільства і держави [9, С. 11].

По-новому повстає проблема конкурентоспроможності українських студентів, викладачів, спеціалістів, фахівців. Це питання надто гостро постало із започаткуванням Болонського процесу (у 1999 р. конференція країн ЄС офіційно розпочала процес об'єднання в єдиний освітній простір понад 4 тисяч європейський вищих навчальних закладів, в яких вчаться понад 12 мільйонів студентів).

Прагнення країн Європи до створення єдиної системи вищої освіти й науки можна зрозуміти, бо це дає можливість підвищити конкурентоспроможність кожної країни-члена ЄС на ринку освітніх послуг і високих технологій. Розвиток наукових досліджень, особливо в галузях медичних і біологічних досліджень, фізики, ядерної енергетики, освоєння космічного простору потребує грошових вкладень, які не здатна зробити одна країна, навіть найбільш розвинута європейська держава. Однак, при спільному об'єднанні зусиль і співробітництві, такі інвестиції стають доступними. Таким чином, європейські держави в контексті Болонського процесу стають гідним конкурентом США, не тільки у сфері освіти і науки, але й в економічному розвитку в цілому.

У світі спостерігається тенденція подальшого розширення торгівлі концентрованими знаннями. Серед цих тенденцій спостерігається перенесення до слаборозвинених країн виробництва з високим рівнем матеріальних та енергетичних затрат, а також екологічних ризиків [7, с. 24]. В той же час

спостерігається “відтік умів” за кордон й імпорту розвиненими країнами інтелектуального капіталу.

Рівень розвитку інтелектуального капіталу нації характеризується наявним інтелектуальним потенціалом і складається з: системи освіти; рівня комп’ютеризації; системи комунікації; системи науки (наукові заклади); бази даних (традиційні та електронні бібліотеки); інтелектуальної власності [17]. Перелічені компоненти тісно пов’язані. Але, як справедливо зауважує В. М. Бебик, саме реформація закладів вищої освіти, створення сприятливих умов для функціонування закладів вищої освіти всіх рівнів та форм власності є запорукою розвитку національного інтелектуального потенціалу [7, с. 25]. Розвиток національного інтелектуального потенціалу буде сприяти підвищенню конкурентоспроможності української освіти і науки завдяки скооперованим діям вчених і фахівців задля запобігання негативним наслідкам сучасної глобалізації й інформаційної цивілізації.

Одна з головних проблем сучасної освіти в Україні, що впливає на її конкурентоспроможність, пов’язана з неадекватністю її рівня якості та змісту стратегічної спрямованості розвитку світової цивілізації. Слід зазначити, що форма, зміст і можливості вітчизняної освітньої системи суттєво відстають від світових реалій. Глибинна причина такого відставання сфери освіти – тривала економічна криза, згорання фундаментальних досліджень, наукомістких галузей та виробництва в Україні, руйнація наукових шкіл. Важливим чинником підвищення конкурентоспроможності сучасної української освіти є посилення співробітництва наукових шкіл, вищих навчальних закладів та академічних установ як у справі проведення наукових досліджень, так і у вихованні молодих науковців. Основною причиною, що стримує прогресивний розвиток освіти та професійної підготовки в Україні, є низький попит на висококваліфіковану працю в умовах надлишкової кон’юнктури ринку праці, нестабільності економічного розвитку, відсутності чітких економічних пріоритетів. “Освіта розширює можливості людини в галузі набуття знань і професійних навичок, формує людський капітал, поліпшує якість життя і

служить джерелом економічного зростання та соціального прогресу. Однією з основних складових індексу людського розвитку ПРООН є індекс досягнутого рівня освіти, що характеризує грамотність дорослого населення і сукупну частину учнів початкових, середніх і вищих навчальних закладів. Протягом усього періоду моніторингу рівня людського розвитку Україна залишається в групі розвинутих країн” [12, с. 9]. З огляду на сучасний стан якості робочої сили, у найближчій перспективі Україні загрожуватиме структурне й технологічне безробіття, подолати яке можливо лише за умови реформування системи професійно-технічної та вищої освіти.

Науковість валового внутрішнього продукту вважається нині однією з найважливіших характеристик інноваційності країни. При цьому світовий досвід свідчить про те, що тільки за умови перевищення 0,9-відсоткового рівня ВВП можна розраховувати на помітний вплив вітчизняної науки на розвиток економіки. Тому недофінансування науки не вигідне ні в економічному, ні в соціальному плані.

1.2. Державна політика України у сфері освіти

Освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави.

Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього

рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Розвитку систем освіти, який спрямований на зростання інтелекту націй, приділяється велика увага в усьому світі. Зокрема, міжнародні організації під егідою Організації Об'єднаних Націй (ООН) здійснюють постійний моніторинг стану та розвитку національних систем освіти на основі методологічно узгодженої системи статистичних показників.

В Україні державну політику в галузі освіти визначає Верховна Рада відповідно до Конституції України і здійснюють органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Основою державної політики України у сфері освіти є «Закон про освіту», прийнятий Верховною Радою у 1991 році, із змінами, внесеними згідно з Декретами і Законами протягом 1993–2017 років [7]. Відповідно до цього Закону прийнято Закони України «Про загальну середню освіту» [3], «Про вищу освіту» [5], «Про дошкільну освіту» [2].

Закон про освіту регулює суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту, прав та обов'язків фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у реалізації цього права, а також визначає компетенцію державних органів та органів місцевого самоврядування у сфері освіти. [20]

Для оцінки ефективності політики у цій галузі здійснюється державний контроль за діяльністю закладів освіти, що надають освітні послуги за різними освітніми рівнями (ступенями освіти). Відповідно національна статистика освіти забезпечує потреби міжнародного та національного моніторингу розвитку цієї галузі.

Упродовж останніх років виникла потреба у використанні концепції фінансових витрат на розвиток галузі та їх обґрунтованого розподілення в національних системах освіти. Для отримання й узагальнення на постійній основі інформації щодо фінансування національних систем освіти міжнародними статистичними організаціями розроблено методологічні

рекомендації по складанню допоміжного (сателітного) рахунку освіти. Адаптовані до національних умов методологічні положення щодо складання допоміжного (сателітного) рахунку освіти затверджені наказом Держкомстату від 15.02.2010 № 57, й у зв'язку з цим відповідна тема щодо сателітного рахунку освіти не розглядається в цьому методологічному документі. [13]

У процесі виробництва та поширення даних зі статистики освіти використовуються такі класифікації.

Для визначення та групування закладів освіти за типом і як одиниць статистичних спостережень використовується поняття виду економічної діяльності. Код виду економічної діяльності є одним з основних показників стратифікації сукупності для організації суцільних або вибірових обстежень. На основі визначення виду економічної діяльності здійснюється облік закладів освіти в Реєстрі статистичних одиниць (РСО) та Єдиному державному реєстрі підприємств, організацій та установ України (ЄДРПОУ). Для групування закладів освіти за видами економічної діяльності використовується Класифікація видів економічної діяльності (КВЕД).

Крім того, при групуванні й обробленні результатів статистичного спостереження використовуються Класифікатор об'єктів адміністративно-територіального устрою України (КОАТУУ) та Класифікація органів державного управління (КОДУ). Ці класифікації дозволяють здійснити розподілення результатів статистичних спостережень за територіальною ознакою та відомчою підпорядкованістю закладів освіти.

Для групування показників статистики освіти за освітніми рівнями (ступенями) як інструмент використовується Міжнародна стандартна класифікація освіти (МСКО). Система класифікації розроблена як всеохоплюючий статистичний опис національних систем освіти та методології для оцінки національних систем освіти порівняно зі співставними міжнародними рівнями. Основною одиницею класифікації МСКО є освітня програма. Крім того, МСКО класифікує програми за галузями знань, орієнтацією та призначенням програми.

Інформація, зібрана відповідно до МСКО, може бути використана для узагальнення статистичних даних по багатьох аспектах освіти.

Для групування показників статистики освіти за галузями знань, отриманих учнями/студентами в рамках певних освітніх програм, визначена класифікація напрямів освітньої підготовки. Основними класифікаційними критеріями тут виступають такі: теоретичний контекст освітньої програми, мета навчання, об'єкт інтересу, методи й технології, що використовуються в навчальному процесі, та навчальні теми. Для використання в національній системі державних статистичних спостережень зі статистики освіти ця класифікація використовується у варіанті, адаптованому до національних умов, у вигляді переліку напрямів і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у закладах вищої освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями, який затверджується постановами Кабінету Міністрів України.

Використання стандартних класифікацій забезпечує можливість узагальнення даних для національних потреб і проведення міжнародних порівнянь. Класифікації виступають як багатоцільова система, призначена для полегшення аналізу політики в галузі освіти та прийняття рішень незалежно від структури будь-якої освітньої системи. Для формування сукупностей звітних одиниць для організації державного статистичного спостереження зі статистики освіти використовуються записи РСО та ЄДРПОУ. Сформовані сукупності звітних одиниць узгоджуються з адміністративними реєстрами ліцензіатів Міністерства освіти і науки України. Формування сукупностей звітних одиниць здійснюється на рівні Державної служби статистики за встановленими критеріями для відбору.

У статистиці освіти використовуються такі визначення та поняття: Дошкільний навчальний заклад – навчальний заклад, що забезпечує реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту.

1.3. Система статистичних показників освіти

Система статистичних показників кожного рівня освіти складається з дев'яти груп [22, с. 144]:

1. Кількість навчальних закладів даного рівня освіти в цілому і за типами навчальних закладів.
2. Кількісні і якісні характеристики викладацького персоналу:
 - чисельність викладацького, допоміжного і адміністративного персоналу;
 - вікова структура і структура за рівнем освіти викладацького персоналу;
 - середня кількість викладачів на одну особу, що навчається.
3. Показники стану матеріально-технічної бази навчальних закладів даного рівня освіти:
 - розміри площ навчальних закладів за функціональним призначенням і в розрахунку на одну особу, що навчається;
 - забезпеченість гуртожитками і площа гуртожитку в розрахунку на одну особу, яка там проживає;
 - забезпеченість технічними засобами навчання (ЕОМ);
 - забезпеченість бібліотечним фондом;
 - забезпеченість місцями в закладах громадського харчування.
4. Показники фінансової забезпеченості системи освіти даного рівня:
 - обсяг і структура фінансування за джерелами надходження;
 - капітальні вкладення і поточні витрати в системі освіти даного рівня з розбиттям за цільовим призначенням і в розрахунку на одну особу, що навчається;
 - витрати держави на одну особу, що навчається;
 - показники, які характеризують заробітну плату викладачів і стипендій осіб, які вчаться.
5. Кількісні характеристики прийому в навчальних заклади:
 - чисельність і структура прийому за формами й напрямками навчання;

- структура прийому за базовою освітою;
- конкурс до навчальних установ даного рівня освіти;
- ступінь доступу до даного рівня освіти – частка прийому на даний рівень освіти від загальної чисельності випускників попередніх рівнів освіти, які утворюють потенційну базу абітурієнтів даного рівня освіти.

6. Кількісні характеристики контингенту тих, кого навчають:

- чисельність і структура відповідного контингенту за формами і напрямками навчання;

- вікова і статева структура;

- середня кількість осіб в одному класі (академічній групі).

7. Характеристики ефективності процесу навчання:

- відсоток тих, кого навчають, переведених до наступного класу (наступної академічної групи);

- показники відсіву тих, кого навчають, з системи навчання в цілому і з розбиттям за обставинами (причинами).

8. Кількісні характеристики випуску даного рівня освіти складаються з чисельності й показників структури випуску за формами й напрямками навчання.

9. Показники охоплення населення освітою даного рівня характеризують ступінь охоплення нею населення відповідної вікової групи.

Метою проведення ДСС є формування інформації щодо характеристик закладів дошкільної освіти, загальної середньої освіти, професійної (професійно-технічної) освіти, вищої освіти, аспірантури та докторантури для інформаційного забезпечення аналізу стану системи освіти, складання допоміжного (сателітного) рахунку освіти в Україні, потреб користувачів.

Види державного статистичного спостереження: за ступенем охоплення одиниць: суцільні; за часом реєстрації даних: поточні.

Місце проведення державного статистичного спостереження: регіони України.

Державне статистичне спостереження зі статистики освіти проводиться за затвердженим інструментарієм. Бланки форм державного статистичного спостереження затверджуються наказами Державної служби статистики України.

Інструментарій для проведення державного статистичного спостереження зі статистики освіти розміщено на веб-сайті Державної служби статистики України. Терміни проведення державного статистичного спостереження визначаються щорічними планами державних статистичних спостережень, що затверджуються нормативними актами Кабінету Міністрів України.

Метаописи державного статистичного спостереження зі статистики освіти для користувачів даних також розміщено на веб-сайті Державної служби статистики України.

РОЗДІЛ 2. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ ОСВІТИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ У 2015-2021 РОКАХ

2.1. Аналіз рівня освіти населення в Україні та деяких країн світу

Грамотність – ключовий навик і ключовий захід освіти населення. У 1820 році всього 12% людей в світі вміли читати і писати. Сьогодні лише 17% населення світу залишається неписьменним. Рівень грамотності в світі зростає.

Освіта та розвиток людського капіталу мають величезне значення для забезпечення стрімкого, стійкого та інклюзивного зростання України, але частка людського капіталу в національному багатстві залишається невеликою. Україна традиційно користується перевагами потужної системи освіти, що залишається рушієм економічного та соціального розвитку країни. За час, що минув після здобуття незалежності, Україні вдалося зберегти чимало зі своїх порівняльних переваг у якості освіти, що сприяє досягненню високих рівнів освіти та розвитку людського капіталу.

Ефективність роботи всієї системи освіти в цілому характеризується показниками досягнутого рівня освіти і доступу населення до отримання професійної освіти. До цих показників належать такі, як коефіцієнт грамотності та рівень освіти населення [7, с.352].

Коефіцієнт грамотності населення ($K_{ГР}$):

$$K_{ГР} = \frac{S_{ГР}}{S_n} \times 100, \quad (2.1)$$

де $S_{ГР}$ – частка людей, які вміють читати і писати,

S_n – загальна чисельності населення, старшого за певний вік.

Рівень освіти населення – це чисельність населення, яке має закінчену освіту на тому або іншому ступені відповідної системи освіти, тобто має початкову, середню (повну і неповну), вищу та іншу освіту. Показники рівня освіти населення обчислюються в абсолютному значенні, а також на 1000 осіб населення у віці 15 років і більше. [22]

У будь-якому суспільстві рівень освіти істотно впливає на всі сфери суспільного життя, у першу чергу, на якість відтворення робочої сили, зростання продуктивності праці і удосконалення суспільних відносин. Соціальний статус людини, його положення в суспільстві значною мірою визначається рівнем його освіти.

Узагальнюючими показниками рівня освіти на практиці виступають такі:

- відсоток грамотних серед населення у віці від 9 до 49 років;
- кількість осіб, що мають вищу, незавершену вищу, середню спеціальну і середню (повну і неповну) освіту, на 1000 осіб населення у віці 15 років і старше;
- кількість осіб, які мають вищу, незавершену вищу, середню спеціальну і середню (повну і неповну) освіту, на 1000 осіб зайнятого населення;
- кількість осіб з вищою освітою на 1000 осіб у віці старше 15 років.

Аналіз рівня освіти населення і стану системи освіти може проводитися в різних інформаційних розрізах: по регіонах і адміністративних одиницях, по міській і сільській місцевості, інституційним секторам, навчальним закладам, формам навчання і тощо.

В рамках Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) / United Nations Development Programme (UNDP) Інститут статистики ЮНЕСКО / UNESCO Institute for Statistics проводить ряд досліджень і оцінювання рівня освіти і систем освіти країн світу. За результатами досліджень щорічно публікується рейтинг країн світу за індексом рівня освіти [27, 28]

Індекс рівня освіти враховується при розрахунку індексу людського розвитку, який дає інтегральну оцінку розвитку людини. Поєднує три показники: валовий внутрішній продукт (ВВП) на душу населення, рівень грамотності й тривалість життя. Використовується як статистичний інструмент для порівняння розвитку соціальної сфери різних країн. Зміст показника полягає в такому: чим ближче ІЛР до одиниці, тим вищі можливості для реалізації людського потенціалу завдяки поліпшенню рівня освіти, доходу і тривалості життя [11]

За методикою ПРООН індекс освіти (Education Index) є комбінованим показником і складається з двох компонентів: досягнутого рівня грамотності дорослого населення та сукупної частки учнів у загальній чисельності населення відповідного віку. У кінцевому рахунку зазначені складові показника освіченості беруться з ваговими коефіцієнтами. При побудові цього індексу виходять з того, що грамотність є необхідною передумовою здобуття освіти, першим кроком навчання, і тому міра грамотності (частка грамотних у загальній чисельності населення, старшого за 15 років) має бути важливішим серед показників даного виміру людського розвитку, тому більша вага (2/3) надається досягнутому рівню грамотності дорослого населення. Щодо економічно розвинутих країн, то рівень грамотності – лише мінімальна характеристика освіченості населення. Тому цей показник у межах того самого виміру освіченості доповнено показником сукупної частки учнів (сукупного валового контингенту учнів, або повноти охоплення навчанням). Цій другій складовій показника рівня освіченості надається менша вага (1/3). Сукупна частка учнів розраховується як відношення загальної чисельності людей, які розпочали навчання на всіх рівнях (від початкової школи аж до післядипломної освіти) впродовж даного року до загальної чисельності населення відповідного віку. Межі цього віку звичайно беруться від 5 до 24 років, але в конкретному випадку можуть залежати від країни.

Індекс рівня освіти I_{educ} обчислюється за формулою:

$$I_{educ} = \frac{(2 \times I_{adult} + I_{child})}{3} \quad (2.2)$$

де I_{adult} – індекс грамотності дорослого населення;

I_{child} – індекс сукупної частки учнів в загальній чисельності населення відповідного віку.

За міжнародною методикою використовують такі межі нормування показників:

- рівень грамотності дорослого населення (0 та 100 %);
- сукупна частка тих, хто навчається в закладах освіти (0 та 100 %).

Даний показник, хоча і є досить універсальним, має ряд обмежень. Зокрема, він не відображає якості самої освіти. Також він не показує в повній мірі різницю в доступності освіти в силу відмінностей у вікових вимогах і в тривалості навчання. Такі показники, як середня тривалість навчання або очікувана тривалість навчання, були б більш репрезентативними, однак відповідні дані відсутні для більшості країн. Крім того, показник не враховує студентів, що навчаються за кордоном, що може спотворювати дані по деяким малим країнам.

Дані про грамотність населення надходять з офіційних результатів національних переписів населення і порівнюються з показниками, що обчислюються Інститутом статистики ЮНЕСКО. Для розвинених країн, які вже не включають питання про грамотність в анкети перепису населення, приймається рівень грамотності рівний 99%. Дані про число громадян, що надійшли до навчальних закладів, агрегуються Інститутом статистики на основі інформації, наданої відповідними урядовими установами країн світу.

У таблиці 2.1 наводиться рейтинг 189 країн світу за індексом рівня освіти за 2020 рік [23] .

За даними таблиці 2.1 перші три місця у світовому рейтингу країн за індексом рівня освіти займають Німеччина, Норвегія і Великобританія. У групу країн з індексом рівня освіти від 0,900 і вище входять 15 країн, причому 15 місце займають США. Україна за індексом рівня освіти в 2020 році знаходиться на 47 місці з 189 країн. Проте в рейтингу країн за 2013 рік Україна знаходилась на 30 місці, тобто за 7 років наша країна втратила 17 позицій. В першу чергу це пояснюється тим, що зменшилась сукупна частка учнів, у віці 6-24 роки, які одержують початкову, середню та вищу освіту. Якщо в 2013 році ця частка становила 81,0%, то в 2019 році зменшилась до 76,2%.

Таблиця 2.1

Рейтинг країн світу за індексом рівня освіти за 2020 рік

Рейтинг	Країна	Індекс рівня освіти
1	Німеччина	0,943
2	Норвегія	0,930
3	Великобританія	0,928
4	Фінляндія	0,927
5	Ісландія	0,926
6	Нова Зеландія	0,925
7	Австралія	0,924
8	Ірландія	0,922
9	Данія	0,920
10	Швеція	0,918
...	...	...
15	США	0,900
17	Канада	0,894
23	Польща	0,869
29	Японія	0,851
41	Франція	0,817
47	Україна	0,799
...	...	...
82	Молдова	0,711
110	Китай	0,657
...	...	...
187	Малі	0,286
188	Ефіопія	0,269
189	Нігер	0,249

Джерело: [22]

За даними таблиці 2.1 ми бачимо що перші три місця у світовому рейтингу країн займають Німеччина, Норвегія і Великобританія. У групу з індексом рівня освіти від 0,900 і вище входять 15 країн, останнє 15 місце займають США.

Україна у 2020 році за індексом рівня освіти знаходилась на 47 місці зі 189 країн. Але слід відмітити, що порівняно з 2013 роком, коли Україна знаходилась на 30 місці, ми втратили 17 позицій. Таке скорочення індексу можна пояснити тим, що в Україні зменшилась сукупна частка учнів, у віці від 6 до 24 роки, які одержують початкову, середню та вищу освіту. Так, у 2013 році ця частка становила 81,0%, а у 2020 році вже 76,2%.

Останні три місця в рейтингу займають Малі, Ефіопія та Нігер з індексом рівня освіти нижче ніж 0,3.

Графічно рейтинг країн світу у 2020 році за індексом рівня освіти представлено на рис 2.1.

Крім індексу рівня освіти Інститут статистики ЮНЕСКО за Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) з 2012 року визначає рейтинг країн світу за індексом ефективності національних систем освіти.

Індекс ефективності національних систем освіти (Global Index of Cognitive Skills and Educational Attainment) – глобальне дослідження і супроводжуючий його рейтинг, що вимірює досягнення країн світу у сфері освіти. Визначається британською міжнародною компанією Pearson, яка спеціалізується в освітній та видавничій діяльності.

Дослідження проводиться з 2012 року в рамках глобального проекту The Learning Curve, що об'єднує широке коло міжнародних показників стану сфери освіти різних країн світу. Автори дослідження вказують, що результати проекту є першою спробою порівняти ефективність національних систем освіти серед відносно великого числа країн, що знаходяться на різних етапах соціально-економічного розвитку.

Рейтинг розраховується за методикою дослідницької компанії Economist Intelligence Unit і оцінює рівень ефективності систем освіти в країнах світу за двома основними групами показників, що включає відповідний набір міжнародно порівнянних даних:

1. Когнітивні навички:

- Міжнародне дослідження якості читання і розуміння тексту. Вивчається рівень і якість читання і розуміння тексту учнями початкової школи в країнах з різними системами освіти.

- Міжнародне дослідження якості математичної та природничо-наукової освіти. Вивчається рівень природно-математичної підготовки учнів середньої школи в країнах з різними системами освіти і виявлення чинників, що впливають на рівень цієї підготовки.

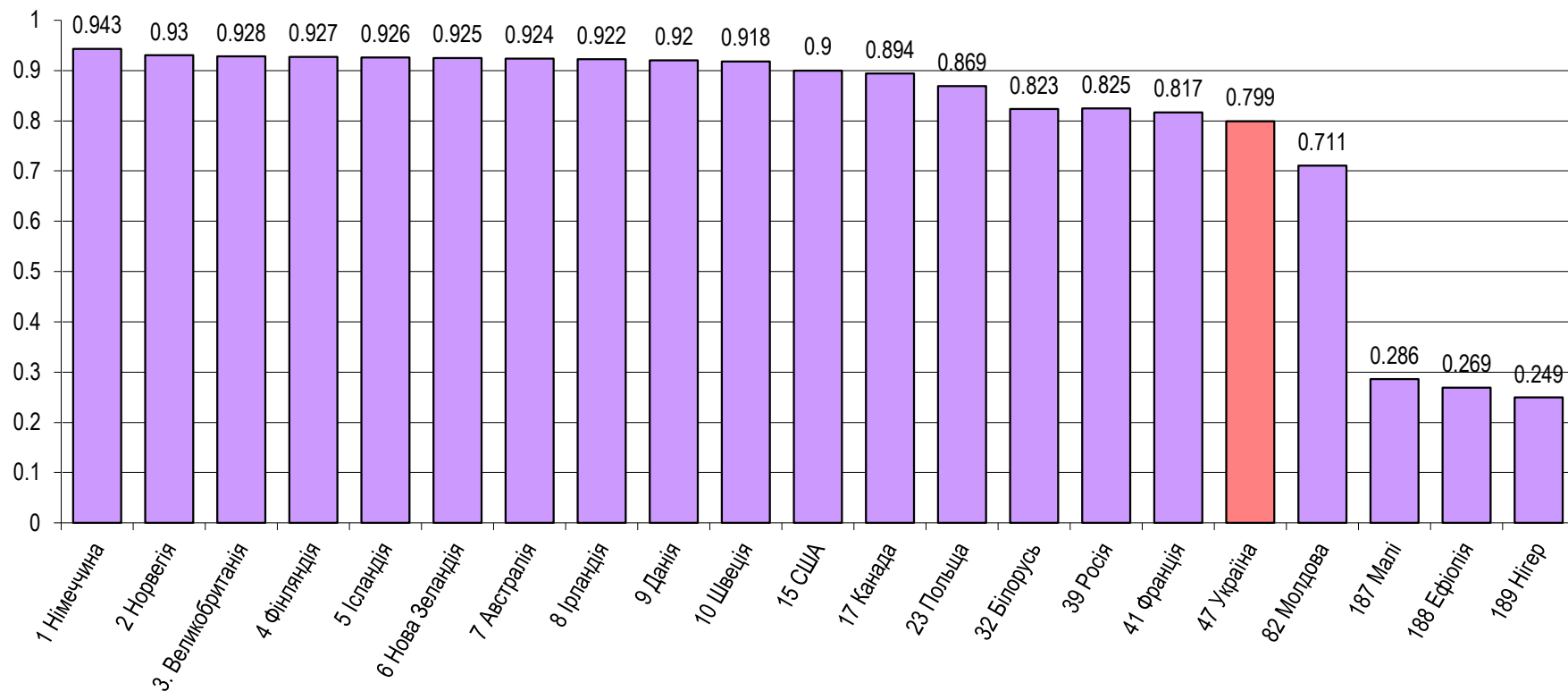

Рис.2.1. Рейтинг країн світу за індексом рівня освіти

Розроблено автором за даними [22].

- Міжнародна програма з оцінки освітніх досягнень учнів. Вивчається рівень грамотності учнів середньої школи і здатність учнів застосовувати на практиці отримані в школі знання і навички. Дослідження проводиться в країнах ОЕСР і країнах-партнерах ОЕСР.

2. Рівень освіти:

- Індекс грамотності населення. Дані міжнародного дослідження Інституту статистики ЮНЕСКО (UNESCO Institute for Statistics) по країнах світу.

- Індекс сукупної частки учнів, які отримують середню та вищу освіти. Дані міжнародного дослідження "Погляд на освіту" (Education at a Glance) Організації економічного співробітництва і розвитку по країнах ОЕСР і країнам-партнерам ОЕСР.

Ці два базових вимірювання ефективності системи освіти зводяться в підсумковому Індексі, який являє собою зважену суму зазначених показників і визначає позицію кожної країни в світовому рейтингу за результатами міжнародного зіставлення [15]

Далі у таблиці 2.2 наведено рейтинг 50 країн світу за індексом ефективності національних систем освіти за 2020 рік [36]

Таблиця 2.2

Рейтинг країн світу за індексом ефективності національних систем освіти
у 2020 році

Рейтинг	Країна	Індекс ефективності національних систем освіти
1	США	100,0
2	Швейцарія	87,2
3	Данія	84,2
4	Великобританія	83,8
5	Швеція	82,2
6	Фінляндія	82,0
7	Нідерланди	81,6
8	Сінгапур	80,6
9	Канада	79,6
10	Австралія	77,6
11	Бельгія	75,7
12	Норвегія	75,3
13	Австрія	74,7

Продовження таблиці 2.2		
14	Нова Зеландія	70,9
15	Гонконг	70,9
16	Німеччина	70,3
17	Франція	68,3
18	Ізраїль	67,6
19	Ірландія	65,2
20	Японія	64,2
21	Тайвань	62,4
22	Чехія	60,0
23	Південна Корея	59,7
24	Іспанія	58,3
25	Португалія	56,6
26	Словенія	56,0
27	Малайзія	54,4
28	Саудівська Аравія	53,8
29	Італія	53,8
30	Китай	51,8
31	Угорщина	51,6
32	Польща	50,8
33	Чилі	49,1
34	Росія	49,1
35	Словаччина	47,8
36	Греція	47,0
37	Південна Африка	45,6
38	Бразилія	45,1
39	Сербія	43,9
40	Аргентина	43,7
41	Румунія	42,4
42	Україна	42,1
43	Мексика	41,3
44	Тайланд	40,7
45	Туреччина	40,7
46	Хорватія	40,5
47	Іран	39,7
48	Болгарія	39,2
49	Індія	38,0
50	Індонезія	36,9

Джерело [29]

Рейтинг країн світу за індексом ефективності національних систем освіти графічно представимо на рис.2.2.

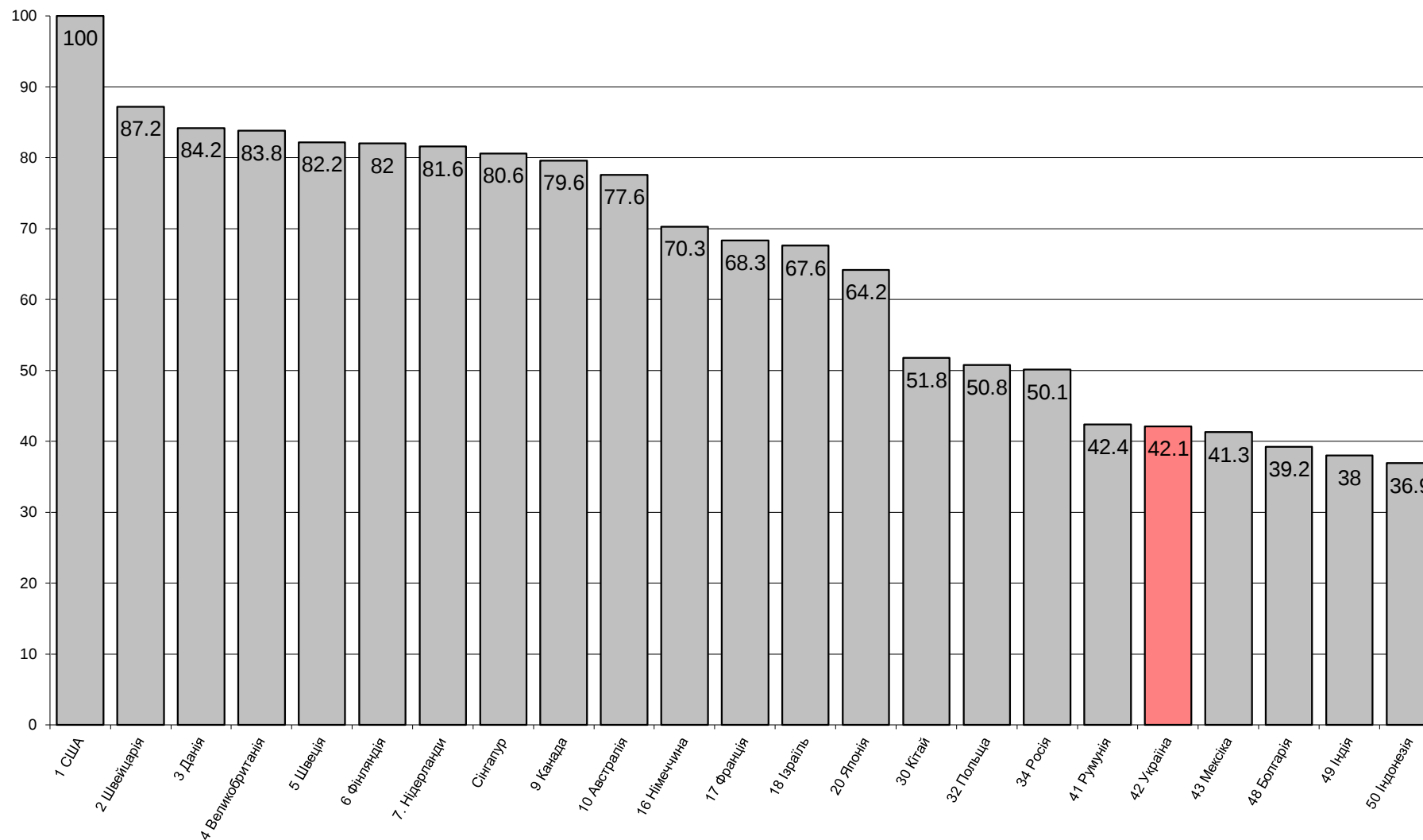

Рис. 2.2. Рейтинг країн світу за значенням індексу ефективності національних систем освіти

Джерело: розроблено автором за даними [29].

За даними таблиці 2.2 видно, що перші три місця у світовому рейтингу країн за індексом ефективності національних систем освіти займають США, Швейцарія та Данія. Слід також відмітити, що Німеччина, Франція, Ізраїль займають 16, 17, та 18 місця відповідно, Польща, яка дуже популярна у нашої молоді, як місце для навчання, займає 32 місце в рейтингу.

Що стосується України, за індексом ефективності національних систем освіти вона знаходиться на 42, зробити порівняльний аналіз з 2013 роком неможливо, тому що в такому рейтингу тоді було висвітлено лише 40 країн, в які нажалі Україна не потрапила. Останні три місця в рейтингу, зі значеннями індексу ефективності національних систем освіти нижче 40,0, займають такі країни як Болгарія, Індія та Індонезія.

Також, Інститут статистики ЮНЕСКО за Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) з 2012 року щорічно визначає рейтинг національних систем вищої освіти. Це глобальне дослідження, рейтинг якого вимірює досягнення країн світу у сфері вищої освіти.

Рейтинг розраховується за методикою Інституту прикладних економічних і соціальних досліджень Університету Мельбурна, Австралія, і оцінює національні системи вищої освіти за 24 основними показниками, об'єднаним в чотири групи:

1. Ресурси (інвестиції з боку приватного та державного секторів) - 25%.
2. Результати (наукові дослідження, наукові публікації, відповідність вищої освіти потребам національного ринку праці, включаючи подальше працевлаштування випускників навчальних закладів) - 40%.
3. Зв'язки (рівень міжнародного співробітництва, який демонструє ступінь відкритості або замкнутості системи вищої освіти) - 10%.
4. Середовище (державна політика і регулювання, можливості отримання освіти) - 25%.

У підсумкових розрахунках враховуються поправки на чисельність населення досліджуваних країн. Дослідження проводиться в державах, для яких є підтверджені статистичні дані за всіма показниками. Зазначені вимірювання

ефективності систем вищої освіти зводяться в підсумковому індексі, який визначає позицію кожної країни в світовому рейтингу за результатами міжнародного зіставлення [15].

У таблиці 2.3 наводиться рейтинг 50 країн світу за індексом ефективності національних систем вищої освіти за 2020 рік [36].

Таблиця 2.3

Рейтинг ефективності національних систем вищої освіти

Рейтинг	Країна	Індекс ефективності національних систем вищої освіти
1	США	100,0
2	Швейцарія	90,1
3	Данія	85,7
4	Сінгапур	84,5
5	Швеція	84,3
6	Великобританія	83,6
7	Канада	83,2
8	Фінляндія	82,8
9	Австралія	82,2
10	Нідерланди	81,6
11	Норвегія	80,5
12	Австрія	79,3
13	Бельгія	75,6
14	Нова Зеландія	72,7
15	Гонконг	72,7
16	Німеччина	70,5
17	Франція	68,6
18	Ізраїль	67,4
19	Ірландія	66,0
20	Японія	61,9
21	Тайвань	60,5
22	Саудівська Аравія	59,3
23	Іспанія	58,6
24	Південна Корея	58,0
25	Португалія	57,6
26	Китай	56,8
27	Малайзія	56,1
28	Словенія	55,4
29	Чехія	54,8
30	Італія	54,5
31	Чилі	54,3
32	Польща	52,6
33	Угорщина	51,3
34	Південна Африка	49,7
35	Росія	49,0
36	Україна	47,8
37	Греція	47,4

		продовження таблиці 2.3
38	Словаччина	47,2
39	Туреччина	46,3
40	Аргентина	46,0
41	Бразилія	45,6
42	Сербія	44,2
43	Хорватія	43,6
44	Румунія	43,0
45	Болгарія	42,7
46	Тайланд	42,2
47	Іран	42,2
48	Мексика	41,7
49	Індія	39,6
50	Індонезія	35,0

Джерело [26]

За даними таблиці 2.3 перші три місця у світовому рейтингу ефективності національних систем вищої освіти займають США, Швейцарія і Данія, індекси яких становлять 100,0, 90,1 та 85,7 відповідно. У світовому рейтингу ефективності національних систем вищої освіти Україна з результатом індексу 47,8 знаходиться на 36 місці з 50. Останні три місця в рейтингу займають Мексика, Індія та Індонезія зі значеннями індексу нижче 42,0.

На рис. 2.3. графічно представлено рейтинг країн за індексом ефективності національних систем вищої освіти у 2020 році.

Такий підхід дозволяє порівнювати ефективність національних систем освіти між країнами, які знаходяться на різних етапах соціально-економічного розвитку.

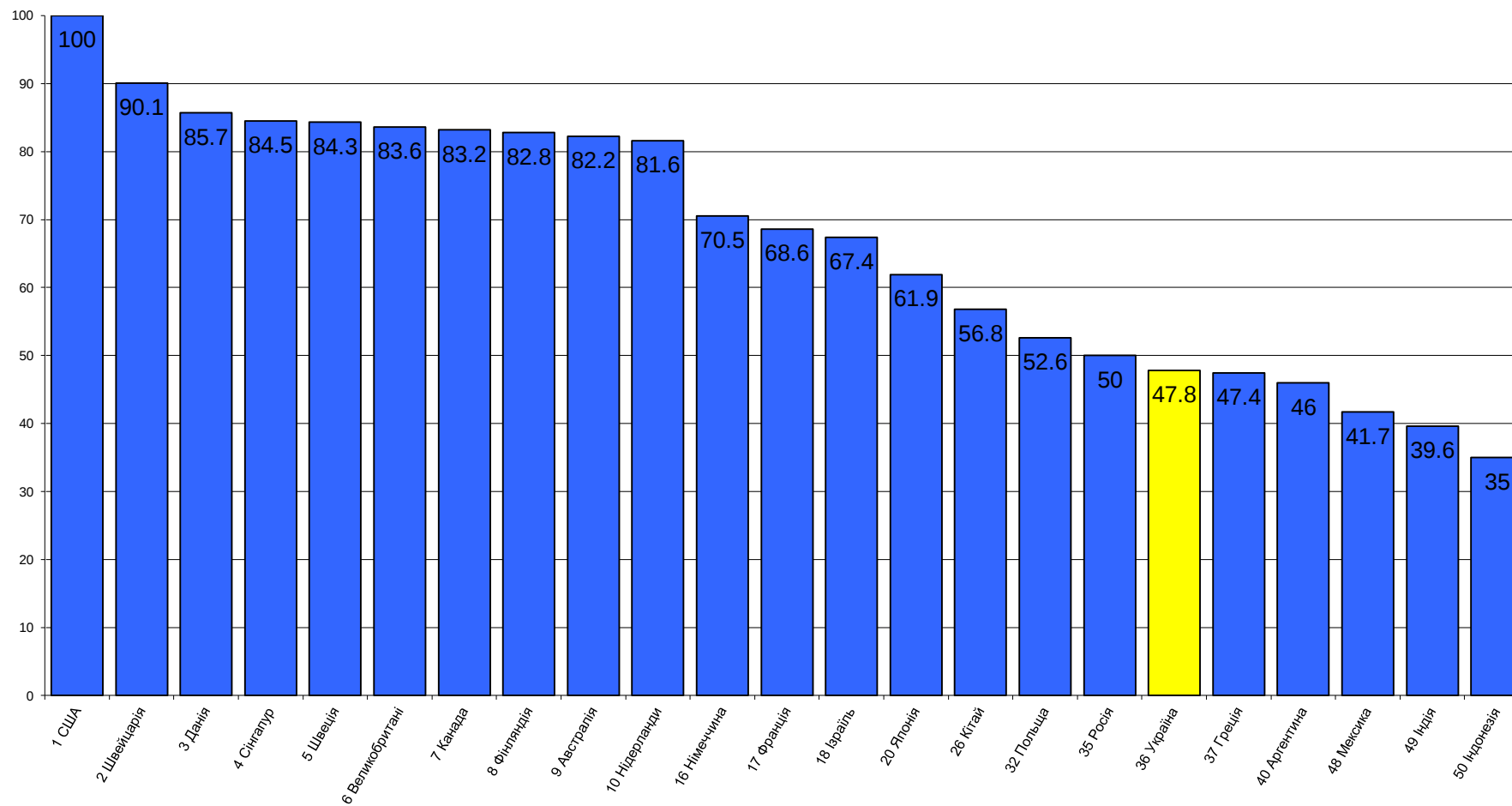

Рис. 2.3. Рейтинг країн за індексом ефективності національних систем вищої освіти

Джерело: розроблено автором за даними

2.2. Статистичний аналіз витрат на освіту в Україні

Підвищення загального рівня та якості освіти населення багато в чому залежить від витрат країни на систему освіти. Тому далі проаналізуємо обсяги та структуру витрат на освіту в Україні.

Відповідно до Закону України "Про освіту" навчальні заклади освіти фінансуються за рахунок коштів з відповідних бюджетів, галузей народного господарства, підприємств та організацій, додаткових джерел.

Основним джерелом видатків на освіту є державний і місцеві бюджети.

Державні видатки МОН на 2021 рік становлять 35,8 млрд грн, що на 6,5 млрд. грн. більше порівняно з 2020 роком [31].

Проаналізуємо динаміку та структуру видатків державного та місцевих бюджетів в Україні на освіту у 2015-2020 роках (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

Структура видатків державного бюджету України на освіту у 2015-2020 роках

Роки	Видатки зведеного бюджету на освіту, млрд. грн.	У тому числі		Структура видатків на освіту, %	
		видатки державного бюджету	видатки місцевих бюджетів	державного бюджету	місцевих бюджетів
2015	87,2	15,8	71,4	18,1	81,9
2016	100,3	16,2	84,1	16,2	83,8
2017	112,0	17,4	94,6	15,5	84,5
2018	159,8	23,2	136,6	14,5	85,5
2019	187,8	22,1	165,7	11,8	88,2
2020	215,9	28,8	187,1	13,3	86,7

Розраховано автором за даними [31]

Проведений аналіз показав, що в Україні за аналізований період у видатках зведеного бюджету на освіту значно переважають видатки місцевих бюджетів, причому їх частка з кожним роком зростає. Якщо у 2015 році питома

вага видатків місцевих бюджетів складала 81,9%, то у 2019 році збільшилась до 88,2%, але у 2020 році трохи скоротилась та склала 86,7%. Таким чином у 2020 році питома вага видатків державного бюджету на освіту склала лише 13,3% зведеного бюджету.

Структура видатків зведеного бюджету України на освіту у 2015 та 2020 роках графічно представлена на рис. 2.4.

Рис. 2.4. Структура видатків зведеного бюджету України на освіту у 2015 та 2020 роках

Джерело: побудовано автором за даними [35]

Далі проаналізуємо динаміку видатків зведеного бюджету України на освіту у 2015-2020 роках. Результати розрахунків представимо в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Показники динаміки видатків зведеного бюджету України на освіту у 2015-2020 роках

Роки	Обсяги видатків зведеного бюджету на освіту, млрд. грн.	у тому числі		Темпи приросту, %		
		видатки державного бюджету	видатки місцевих бюджетів	видатків зведеного бюджету на освіту	видатків державного бюджету	видатків місцевих бюджетів
2015	87,2	15,8	71,4	...	...	...
2016	100,3	16,2	84,1	15,0	2.5	13.0
2017	112,0	17,4	94,6	11,7	7.4	12.1
2018	159,8	23,2	136,6	42.7	33.3	44.4
2019	187,8	22,1	165,7	17.5	-4.7	21.3
2020	215,9	28,8	187,1	15.0	30.3	13.0

Джерело розраховано автором за даними [35]

Результати проведеного аналізу показують, що за період 2015-2020 рік видатки зведеного бюджету на освіту збільшувались, така тенденція притаманна в тому числі як видаткам державного бюджету, так і місцевих бюджетів. Найбільше зростання відбулося в 2018 році порівняно з 2017 роком, коли видатки державного бюджету зросли на 33,3%, а видатки місцевих бюджетів зросли на 44,4%, при цьому видатки зведеного бюджету на освіту збільшились на 42,7%. Але у 2019 році видатки державного бюджету зменшились – на 4,7% при зростанні видатків місцевих бюджетів на 21,3%. В 2020 році вперше за аналізований період зростання видатків державного бюджету (+30,3%) перевищило зростання видатків місцевих бюджетів (+13,0%).

Динаміка видатків зведеного бюджету України на освіту за 2014-2019 роки графічно представлена на рис. 2.5.

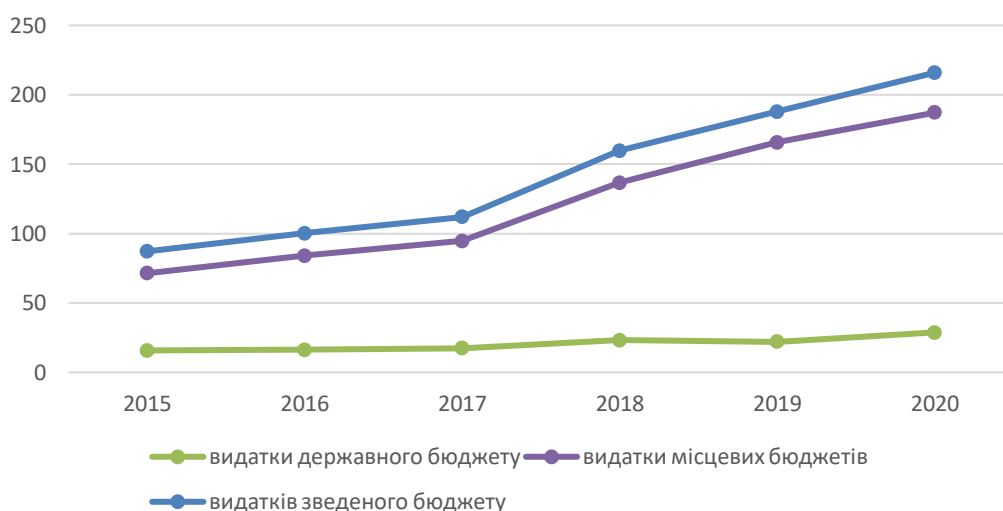

Рис. 2.5. Динаміка видатків зведеного бюджету України на освіту у 2015-2020 роках, млрд. грн.

Джерело: розроблено автором за даними [35]

Для оцінки витрат на освіту розраховують відсоток видатків зведеного бюджету на освіту до валового внутрішнього продукту країни (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка співвідношення видатків зведеного бюджету на освіту до ВВП, %

Роки	Співвідношення видатків зведеного бюджету на освіту до ВВП, %
2015	6,3
2016	5,7
2017	5,4
2018	6,0
2019	5,9
2020	6,0

Джерело: розроблено автором за даними [35]

Дані таблиці свідчать проте, що в Україні найбільший відсоток видатків на освіту до обсягу ВВП спостерігався в 2015 році і становив 6,3%, а найменший спостерігався в 2017 році – 5,4%. У 2020 році цей показник становить 6,0%.

Найбільшу частину зведеного бюджету на освіту складають видатки місцевих бюджетів. Проаналізуємо структуру видатків місцевих бюджетів на освіту в розрізі рівнів освіти (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7

Структура видатків місцевих бюджетів на освіту в розрізі рівнів освіти

Роки	Видатки місцевих бюджетів на освіту, млн.. грн	Структура видатків місцевих бюджетів на освіту, %			
		на дошкільну освіту	на загальну середню освіту	на професійно-технічну освіту	на вищу освіту
2015	71431,7	15,2	42,4	5,6	28,3
2016	84007,8	15,9	43,5	5,4	27,1
2017	94611,2	15,5	43,7	4,8	27,2
2018	136618,5	15,8	47,4	4,6	21,8
2019	165708,0	15,1	48,3	4,8	21,1
2020	187099,8	15,1	48,4	4,5	21,5

Джерело: розроблено автором за даними [35].

Як бачимо з таблиці 2.7, найбільший обсяг витрат місцевих бюджетів на освіту припадав на 2020 рік - 187099,8 млн. грн. З них 48% було виділено на

загальну середню освіту, 21,5% - на вищу освіту, 15,1% і 4,5% - на дошкільну та професійно-технічну освіту відповідно. Тобто найбільша частка видатків місцевих бюджетів спрямована на загальну середню освіту.

Графічно динаміка видатків місцевих бюджетів на освіту за 2015-2020 роки зображена на рис. 2.6.

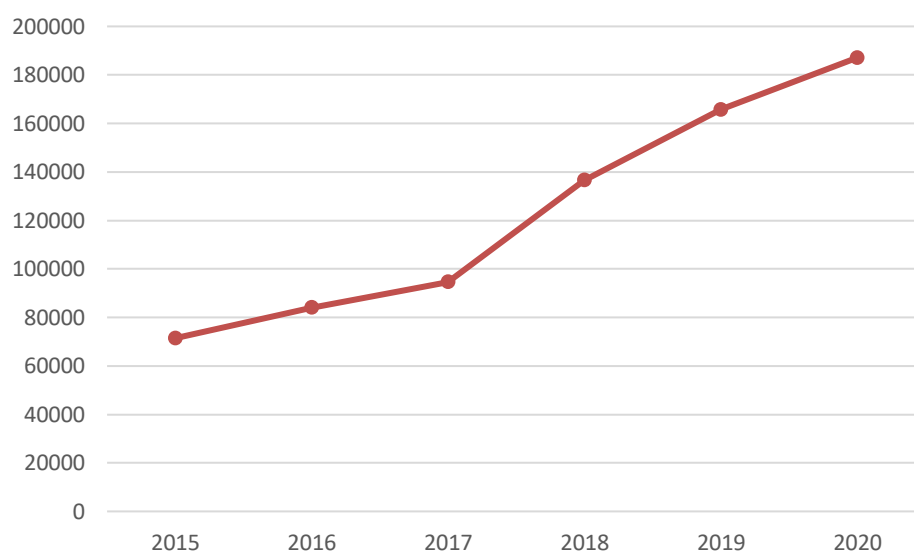

Рис. 2.6. Динаміка видатків місцевих бюджетів на освіту у 2015-2020 роках, млн. грн.

Джерело: розроблено автором за даними [35]

Далі графічно зобразимо структуру видатків місцевих бюджетів на освіту в розрізі рівнів освіти у 2015 році (рис. 2.7), та у 2019 році (рис. 2.8).

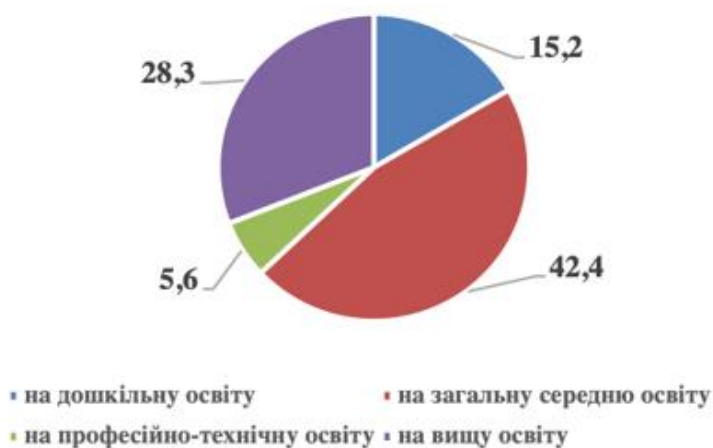

Рис. 2.7. Структура видатків місцевих бюджетів на освіту у 2015 році
Джерело: розроблено автором за даними [35]

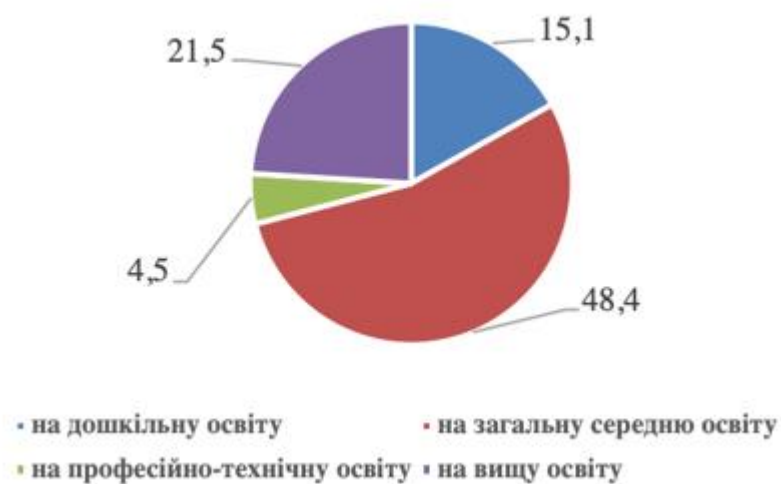

Рис. 2.8. Структура видатків місцевих бюджетів на освіту за 2019 рік

Джерело: розроблено автором за даними [35]

Як бачимо за аналізований період у структурі видатків місцевих бюджетів на освіту збільшилась частка витрат на загальну середню освіту, а на інші рівні освіти – зменшилась.

РОЗДІЛ 3. СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ОСВІТИ УКРАЇНИ

3.1. Статистичний аналіз показників загальноосвітніх навчальних закладів

Згідно з Законом України «Про загальну середню освіту» [3, стаття 9] основним видом середніх навчальних закладів є середня загальноосвітня школа трьох ступенів: перший – початкова школа, що забезпечує початкову загальну освіту, другий – основна школа, що забезпечує базову загальну середню освіту, третій – старша школа, що забезпечує повну загальну середню освіту.

До загальноосвітніх навчальних закладів належать [3, стаття. 9, с. 3,4]:

- школа I-III ступенів, що забезпечує здобуття початкової освіти;
- спеціалізована школа (школа-інтернат) I-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів та курсів;
- гімназія (гімназія-інтернат) – навчальний заклад II-III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів відповідно до профілю, що забезпечує здобуття базової середньої освіти;
- колегіум (колегіум-інтернат) – навчальний заклад II-III ступенів філологічно-філософського та (або) культурно-естетичного профілю;
- ліцей (ліцей-інтернат) – навчальний заклад III ступеня, що забезпечує здобуття профільної середньої освіти та допрофесійної підготовки.

Далі у нашому дослідженні проаналізуємо тенденції щодо розвитку системи загальної середньої освіти в Україні.

Почнемо з аналізу динаміки чисельності учнів, що навчаються в середніх загальноосвітніх закладах (таблиця 3.1).

Як ми бачимо з таблиці 3.1 за аналізований період чисельність учнів у загальноосвітніх закладах постійно зростала. Максимальне зростання кількості учнів відбулось у 2019/20 навчальному році, так у порівнянні з попереднім 2018/19 навчальним роком кількість учнів зросла на 120 тис. осіб або на 3,1%.

Також слід зазначити, що в порівнянні з 2015/16 навчальним роком, тобто за 4 роки, чисельність учнів в загальноосвітніх навчальних закладах збільшилася на 454 тис. осіб або на 12,1%.

Таблиця 3.1

Показники динаміки чисельності учнів, що навчаються в середніх загальноосвітніх закладах України

Навчальний рік	Чисельність учнів, тис.	Зміна порівняно з попереднім роком		Зміна порівняно з базисним роком	
		тис.	%	тис.	%
2015/2016	3757	-	-	...	-
2016/2017	3758	1	0	1	0
2017/2018	3846	88	+2,3	89	+2,4
2018/2019	3922	76	+2,0	165	+4,4
2019/2020	4042	120	+3,1	285	+7,6
2020/2021	4138	96	+2,4	381	+10,1
2021/2022	4211	73	+1,8	454	+12,1

Джерело: розроблено автором за даними [34]

Графічно динаміка кількості учнів загальноосвітніх закладів в Україні представлена на рис. 3.1

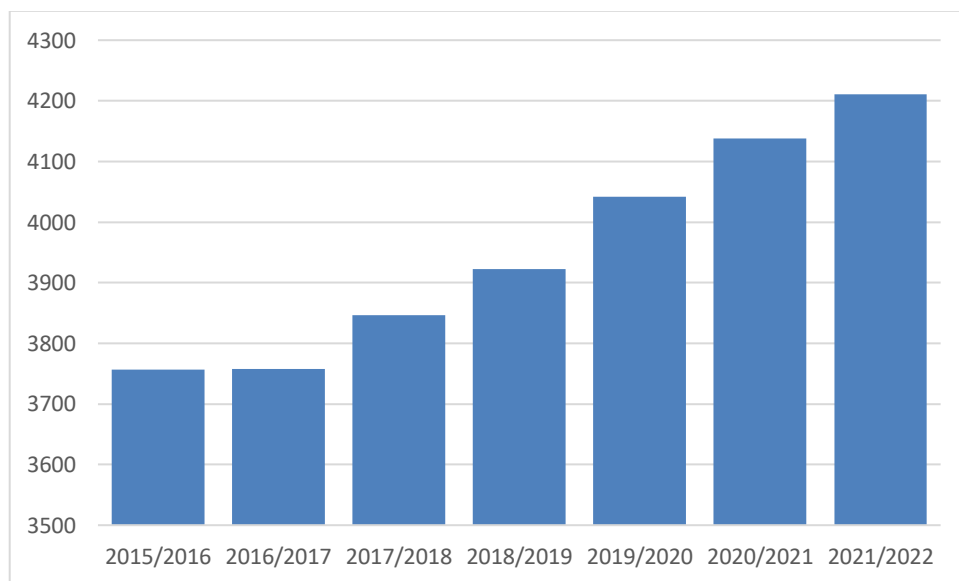

Рис. 3.1. Кількість учнів у загальноосвітніх навчальних закладах України, тис. осіб

Джерело: розроблено автором за даними [34]

Таблиця 3.2

Показники кількості загальноосвітніх навчальних закладів та чисельності
вчителів

Навчаль- ний рік	Кількість навчальних закладів, тис.	Чисельності вчителів, тис. осіб	Зміна порівняно з попереднім роком			
			кількості навчальних закладів		Чисельності вчителів	
			тис.	%	тис. осіб	%
2015/2016	17,6	454	...	...	...	...
2016/2017	17,3	444	-0,3	-1,7	-10	-1,2
2017/2018	16,9	438	-0,4	-1,3	-6	-1,4
2018/2019	16,2	440	-0,7	-4,1	+2	+0,5
2019/2020	15,5	441	-0,7	-4,3	+1	+0,2
2020/2021	15,2	440	-0,3	-1,9	-1	-0,2
2021/2022	14,9	440	-0,3	-2,0	0	0

Джерело: розроблено автором за даними [34]

За даними таблиці 3.2 можна відмітити, що за період з 2015/16 навчального року до 2021/22 навчального року кількість загальноосвітніх навчальних закладів зменшилась, в той же час кількість учителів у них коливається. Найбільше скорочення відбулося у 2018/19 навчальному році порівняно з попереднім 2017/18 навчальним роком, кількість навчальних закладів зменшилась на 0,7 тис. або на 4,1%, а кількість учителів збільшилася на 2 тис. осіб або на 0,5%

За весь період, у 2021/22 навчальному році порівняно з 2015/16 навчальним роком, кількість загальноосвітніх навчальних закладів зменшилась на 2,7 тис. або на 15,3%. Кількість учителів за весь аналізований період також зменшилась – на 14 тис. осіб або на 3,1%.

Динаміка кількості загальноосвітніх навчальних закладів і кількості учителів графічно представлена на рис. 3.2.

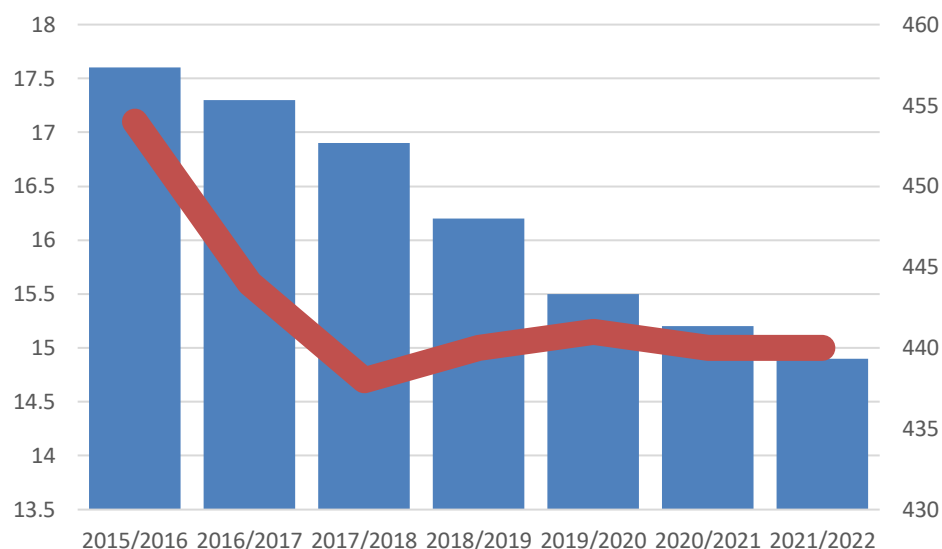

Рис. 3.2. Динаміка кількості загальноосвітніх навчальних закладів (тис.) та чисельності вчителів (тис. осіб)

Джерело: розроблено автором за даними [34]

В Україні поряд з загальноосвітніми закладами державної форми власності існують навчальні заклади приватної форми власності. Проаналізуємо кількісні показники загальноосвітніх закладів за формами власності у 2021/22 навчальному році (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3

Структура загальноосвітніх навчальних закладів в Україні за формами власності, на початок 2021/22 навчального року

Показники системи загальної середньої освіти	Усього	У тому числі за формами власності			
		Державна		Приватна	
		кількість	%	кількість	%
Кількість загально-освітніх навчальних закладів, одиниць	14 837	14 519	97,9	354	2,1
Кількість учнів, загальноосвітніх навчальних закладів, осіб	4 211 509	4 162 509	98,8	49 613	1,2
Кількість учителів, осіб	439 613	432 545	98,4	7 068	1,6

Джерело: розроблено автором за даними [34]

Дані таблиці 3.3 свідчать, про те що питома вага приватних загальноосвітніх закладів у загальній їх кількості незначна і складає 2,1%. У

приватних загальноосвітніх закладах навчається 1,2% загальної кількості учнів і працює 1,6% загальної кількості учителів.

Структура кількості загальноосвітніх навчальних закладів за формами власності графічно представлена на рис. 2.12.

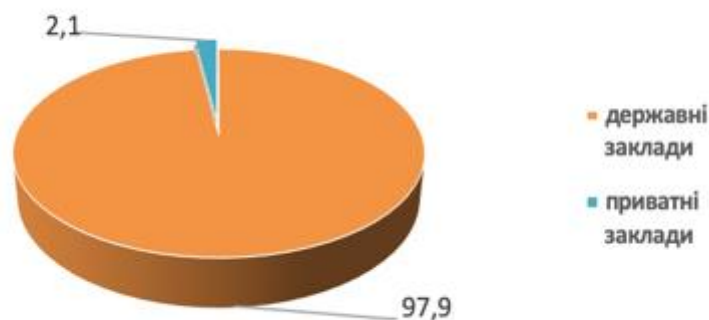

Рис.3.3. Структура кількості загальноосвітніх закладів за формами власності, на початок 2021/22 навчального року, %

Джерело: розроблено автором за даними [34]

Серед денних загальноосвітніх навчальних закладів відокремлюють навчальні заклади нового типу: гімназії, ліцеї, колегіуми та навчально-виховні комплекси. На рис. 3.4 ми бачимо, що найбільшу питому вагу складають загальноосвітні школи і майже чверть вже складають навчальні заклади нового типу у складі загальноосвітніх навчальних закладів.

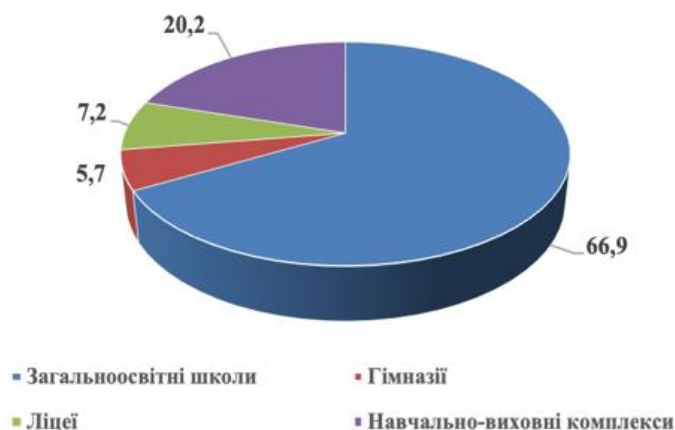

Рис. 3.4. Структура загальноосвітніх навчальних закладів за типами закладів, на початок 2021/22 навчального року, %

Джерело: розроблено автором за даними [34]

Далі проведемо аналіз кількості учнів загальноосвітніх закладів по регіонах України.

Таблиця 3.4

Динаміка кількості учнів загальноосвітніх закладів по регіонах України за період 2015–2021 роки

Області	Кількість учнів за роками навчання, осіб						Темп приросту за шість років, %
	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	
Вінницька	152 137	152 940	154 773	157 190	161 602	164 745	+8,3
Волинська	124 865	127 575	130 023	132 917	137 426	140 363	+12,4
Дніпропетровська	299 101	304 860	311 044	318 336	327 427	334 701	+11,9
Донецька	157 652	148 984	151 880	156 011	161 695	166 353	+5,5
Житомирська	128 098	128 516	129 769	131 193	134 512	137 125	+7,0
Закарпатська	153 929	156 095	158 173	159 693	163 972	167 212	+8,6
Запорізька	157 102	157 057	159 230	161 616	166 229	169 284	+7,8
Івано-Франківська	145 772	147 145	148 593	150 399	154 296	157 783	+8,2
Київська	177 565	184 305	191 186	199 202	210 852	221 847	+24,9
Кіровоградська	90 019	90 511	91 317	92 374	94 774	95 874	+6,5
Луганська	58 311	51 338	52 145	52 967	54 287	55 003	-5,7
Львівська	254 747	259 066	263 203	268 203	275 824	282 291	+10,4
Миколаївська	107 934	108 686	109 974	111 996	115 067	117 237	+8,6
Одеська	236 597	240 247	245 896	252 689	262 815	269 823	+14,0
Полтавська	126 546	127 048	128 295	130 342	133 029	135 620	+7,2
Рівненська	144 369	146 631	149 609	152 953	158 455	162 596	+12,6
Сумська	92 442	92 399	92 795	93 707	95 687	97 178	+5,1
Тернопільська	106 689	105 596	106 064	107 015	109 137	110 593	+3,7
Харківська	224 775	226 939	231 455	237 157	244 290	251 662	+12,0
Херсонська	104 949	104 445	105 342	106 892	109 670	111 865	+6,6
Хмельницька	126 894	127 535	128 652	130 635	133 786	136 420	+7,5
Черкаська	109 354	109 735	110 607	112 215	114 535	116 053	+6,1
Чернівецька	96 829	97 433	98 435	99 964	103 148	105 483	+8,9
Чернігівська	90 882	91 494	92 362	93 427	95 143	96 577	+6,3
м. Київ	250 869	263 044	274 405	284 574	298 830	312 103	+24,4
Усього денних	3 718 427	3 749 624	3 815 227	3 893 667	4 016 488	4 115 791	+10,7
Вечірні	38 636	33 526	30 290	28 006	25 164	22 675	-41,3
Разом	3 757 063	3 783 150	3 845 517	3 921 673	4 041 652	4 138 466	+10,2

Джерело: розроблено автором за даними [34]

Дані таблиці свідчать, що по всіх областях України за період 2015-2021 роки кількість учнів у денних загальноосвітніх закладах зростала (крім

Луганської області) і в цілому за 6 років збільшилась на 10,7%. А кількість учнів у вечірніх загальноосвітніх закладах зменшувалась і в цілому за 6 років зменшилась на 41,3%. Найбільше збільшення кількості учнів денних загальноосвітніх закладів спостерігається у Київській області (+24,9%), Одеській (+14%), Рівненській (+12,6%), Волинській (+12,4%), Харківській (+12%), Дніпропетровській (+11,9%) областях та у місті Києві (+24,4%). Найменше зростання кількості учнів денних загальноосвітніх закладів відбулося в Тернопільській області (+3,7%), Сумській (+5,1%) та Донецькій (+55%) областях. Зменшилась кількість учнів загальноосвітніх закладів тільки в Луганській області – на 5,7%.

3.2. Статистичний аналіз стану та розвитку професійно-технічної освіти

Професійно-технічна освіта забезпечує здобуття громадянами професії відповідно до їх інтересів, здібностей, а також допрофесійну підготовку, перепідготовку, підвищення їх кваліфікації.

Професійно-технічні заклади забезпечують потреби громадян у професійно-технічній і повній загальній середній освіті. Проаналізуємо стан і розвиток професійно-технічної освіти в Україні за період з 2015 року до 2021 року. По-перше, розглянемо динаміку кількості професійно-технічних закладів і кількості учнів, що в них навчаються.

Таблиця 3.5

Зміна показників кількості професійно-технічних навчальних закладів і кількості учнів порівняно з попереднім роком

Роки	Кількість професійно-технічних навчальних закладів, одиниць	Чисельність учнів, тис. осіб	Кількості навчальних закладів		Кількості учителів	
			тис.	%	тис. осіб	%
2015	814	315,6	...	...	...	...
2016	798	304,1	-16	98,0	-11,5	96,4
2017	787	248,8	-11	98,6	-55,3	81,8
2018	756	269,4	-31	96,1	+20,6	108,3
2019	736	255,0	-20	97,4	-14,4	94,7
2020	723	245,8	-13	98,2	-9,2	96,4
2021	711	246,9	-12	98,3	+1,1	100,4

Джерело: розроблено автором за даними [34]

За результатами таблиці 3.5 можна зробити висновки про зменшення кількості професійно-технічних навчальних закладів, починаючи з 2015 року, при цьому дуже велике зменшення відбулося у 2019 році – на 20 навчальних закладів або на 2,6% у порівнянні з 2018 роком. Що стосується кількості учнів, то вона також зменшувалась з 2016 року – на 11,5 тис. осіб або на 3,6% та найбільше зменшення кількості учнів відбулося у 2017 році – на 55,3 тис. осіб або на 18,2%. У наступні два роки кількість учнів так само зменшувалась та вже у 2021 році несуттєво збільшилась – на 1,1 тис. осіб або на 0,4%.

За весь період, у 2021 році порівняно з 2015 роком, кількість професійно-технічних навчальних закладів зменшилась на 103 заклади або на 12,7% (. Кількість учнів за весь аналізований період зменшилась на 68,7 тис. осіб або на 21,8%.

Динаміка кількості професійно-технічних навчальних закладів і кількості учнів у них графічно представлена на рис. 3.5

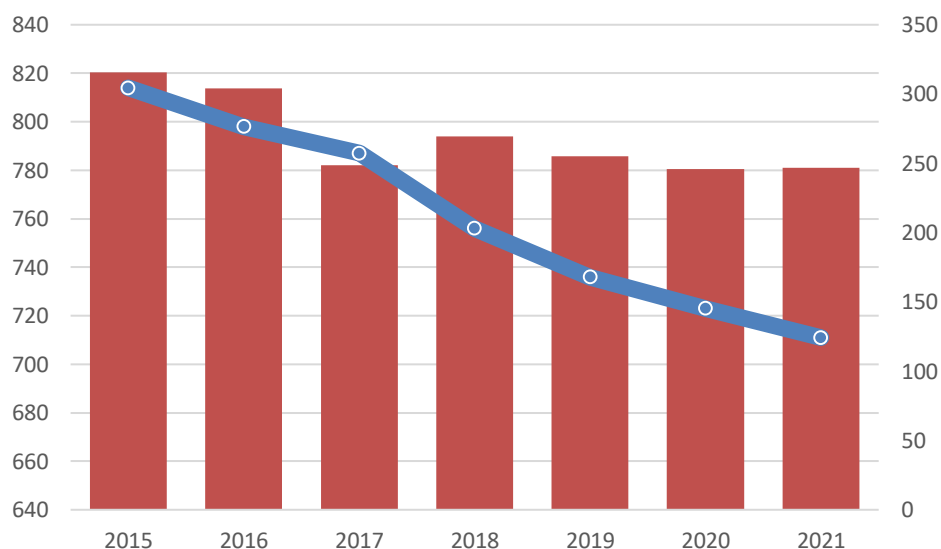

Рис. 3.5. Динаміка кількості професійно-технічних навчальних закладів

Джерело: розроблено автором за даними [34]

Так на рис. 3.5 наочно продемонстровано значне скорочення у 2015 році кількості професійно-технічних навчальних закладів і кількості учнів, що в них навчаються.

Проаналізуємо, як змінювалась за той же період кількість підготовлених (випущених) професійно-технічними закладами кваліфікованих робітників для всіх сфер економіки. Статистичні дані та розрахунки показників динаміки наведено у таблиці 3.6.

Таблиця 3.6

Показники динаміки кількості підготовлених професійно-технічними навчальними закладами кваліфікованих робітників

Роки	Кількість підготовлених кваліфікованих робітників, тис. осіб	Зміна порівняно з попереднім роком		Зміна порівняно з базисним роком	
		тис. осіб	%	тис. осіб	%
2015	182,0	-	-	-	-
2016	165,0	-17	-9,3	-17	-9,3
2017	152,8	-12,2	-7,4	-29,2	-16,0
2018	141,3	-11,5	-7,5	-40,8	-22,4
2019	133,5	-7,8	-5,5	-48,5	-26,6
2020	124,0	-9,5	-7,1	-58	-31,9
2021	114,1	-9,9	-8,0	-67,9	-37,3

Джерело: розроблено автором за даними [34]

Результати таблиці 3.6 показують, що кількість підготовлених робітників нерівномірно зменшувалась. Найбільш суттєве зменшення випускників спостерігалось у 2017 році порівняно з 2016 роком – на 12,2 тис. осіб або на 7,4%. За весь аналізований період кількість випущених кваліфікованих робітників зменшилась на 67,9 тис. осіб або на 37,3%. Така ситуація пов'язана зі скороченням кількості самих професійно-технічних навчальних закладів на 103 заклади (12,7%) і, відповідно, зі зменшенням кількості учнів на 68,7 тис. осіб (21,8%). Перекладання фінансування професійно-технічної освіти на місцеві бюджети ще більше погіршить ситуацію у цій системі.

3.3. Аналіз потенціалу і динаміки вищих навчальних закладів та контингенту студентів

Вищий навчальний заклад у своїй діяльності керується Конституцією України, Законами України, Постановами Верховної Ради України, Указами і розпорядженнями Президента України, декретами, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, нормативними актами Міністерства освіти і науки України, галузевих міністерств і відомств.

У даний час в Україні функціонують такі типи вищих навчальних закладів [5]:

1. Університет (класичний університет) – багатoproфільний вищий заклад освіти, який здійснює підготовку фахівців з вищою освітою природничих, гуманітарних, технічних та інших напрямів науки, техніки і культури за освітньо-професійними програмами всіх рівнів, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром, сприяє поширенню наукових знань та здійснює культурно-просвітницьку діяльність серед населення, має розвинуту інфраструктуру наукових та науково-виробничих установ і підприємств, високий рівень кадрового і матеріально-технічного забезпечення такої діяльності. Наразі в Україні діють як класичні, так і технічні, економічні, медичні, аграрні, педагогічні та інші університети, які здійснюють багатoproфільну підготовку висококваліфікованих фахівців з вищою освітою у відповідній галузі.

2. Академія – вищий навчальний заклад, який здійснює підготовку фахівців з вищою освітою за освітньо-професійними програмами всіх рівнів в окремо визначеній галузі знань або виробництва, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром у сфері своєї діяльності, має високий рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

3. Інститут – вищий заклад освіти, який функціонує самостійно або є структурним підрозділом університету, академії, інститут здійснює підготовку

фахівців з вищою освітою за освітньо-професійними програмами всіх рівнів у певній галузі науки, виробництва, освіти, мистецтва і культури, проводить на належному рівні наукову та науково-виробничу діяльність, має високий кадровий і матеріально-технічний потенціал.

4. Консерваторія (музична академія) – вищий навчальний заклад, який здійснює підготовку фахівців з вищою освітою за освітньо-професійними програмами всіх рівнів у галузі мистецтва і культури музичних виконавців, композиторів, музикознавців, викладачів музичних дисциплін. Консерваторія проводить наукові дослідження, є провідним центром у сфері своєї діяльності, має високий рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення. Навчання в консерваторії повинно забезпечувати всебічну теоретичну і практичну підготовку музикантів до професійної виконавської і педагогічної діяльності.

5. Коледж – самостійний вищий навчальний заклад або структурний підрозділ університету, академії, інституту, який здійснює підготовку фахівців з вищою освітою за освітньо-професійними програмами бакалавра або молодшого спеціаліста з одного (кількох) споріднених напрямів підготовки або спеціальностей, має необхідний кадровий потенціал, матеріально-технічну базу.

6. Технікум (училище) – вищий навчальний заклад або структурний підрозділ університету, академії, інституту, який здійснює підготовку фахівців з вищою освітою за освітньо-професійними програмами молодшого спеціаліста, має необхідний кадровий потенціал та матеріально-технічну базу.
[17]

Сьогодні високорозвинені держави світу переконливо демонструють, наскільки важливою є система вищої освіти для здійснення структурних перетворень та інноваційного розвитку. Вища освіта як феномен соціокультурної реальності має величезні потенційні можливості щодо збереження та нагромадження знань, духовних цінностей і надбань

національної культури, вона відіграє провідну роль в ідентифікації суспільства та є рушійною силою економічного розвитку будь-якої держави.

В умовах побудови знаннєвої економіки інтелектуальний потенціал визначається рівнем розвитку освітньої і наукової сфер, станом культурної та духовної спадщини, адже в його основі закладена природна здатність акумулювати все нові знання, генерувати нові ідеї, що стають основним джерелом економічного зростання. Вища освіта, що є базовим елементом інтелектуального потенціалу, відповідає за стан освіченості суспільства, його здатність до розвитку та самовдосконалення. [16, стр. 134]

Проаналізуємо стан і розвиток вищої освіти в Україні за період з 2015 року до 2021 року. По-перше, розглянемо динаміку кількості закладів вищої освіти (таблиця 3.3)

Таблиця 3.7

Показники кількості закладів вищої освіти (на початок навчального року)

Навчальні роки	Кількість ЗВО Коледжі, технікуми, училища, од.	Кількість ЗВО Університети, академії, інститути, од.	Ланцюгові показники динаміки					
			Кількості коледжів, технікумів, училищ			Кількості університетів, академії, інститутів		
			тис.	Тр, %	Тпр, %	Δ, тис. осіб	Тр, %	Тпр, %
2015/16	387	277	...	...	...	...	...	...
2016/17	371	288	-16	95,9	-4,1	+11	104,0	+4,0
2017/18	370	287	-1	99,7	-0,3	-1	99,7	-0,3
2018/19	372	289	+2	100,5	+0,5	+2	100,7	+0,7
2019/20	370	282	-2	99,5	-0,5	-7	97,6	-2,4
2020/21	338	281	-32	91,4	-8,6	-1	99,6	-0,4

Джерело: розроблено автором за даними [34]

За даними таблиці 3.7 можна відмітити, що за період з 2015/16 навчального року до 2020/21 навчального року кількість закладів вищої освіти постійно змінювалась. Найбільше скорочення кількості коледжів, технікумів та училищ відбулося у 2020/21 навчальному році порівняно з попереднім 2019/20 навчальним роком, а саме на 32 одиниці або на 8,6%. А кількість університетів, академії та інститутів найбільше зросла на початок 2016/17 навчального року у порівнянні з попереднім навчальним роком – на 11 одиниць або на 4%

За весь період, у 2020/21 навчальному році порівняно з 2015/16 навчальним роком, кількість коледжів, технікумів, училищ зменшилась на 49 одиниць або на 12,7%. Кількість університетів, академій, інститутів за весь аналізований навпаки збільшилась – на 4 одиниці або на 1,4%.

Динаміка кількості закладів вищої освіти представлена на рис. 3.6

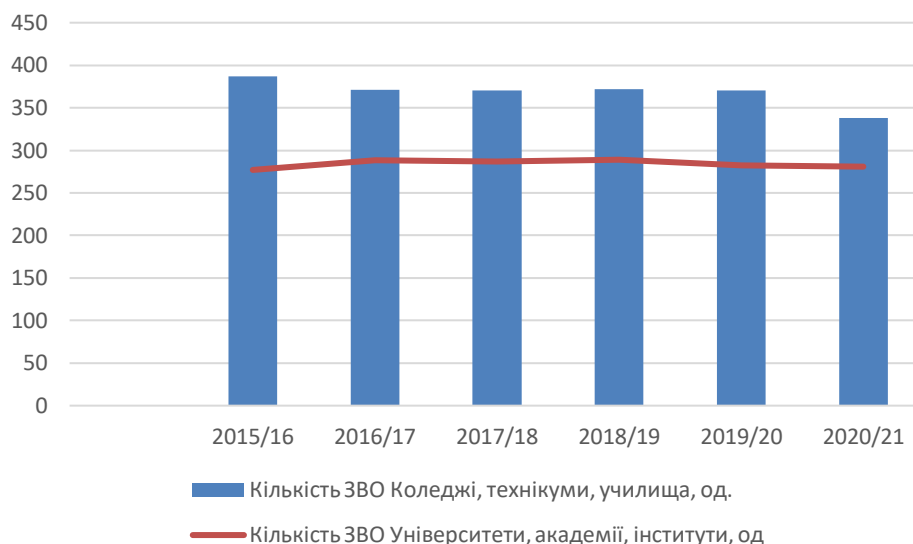

Рис. 3.6. Динаміка кількості коледжів, технікумів, училищ, університетів, академій, інститутів

Джерело: розроблено автором за даними [34]

Проаналізуємо структуру і динаміку кількості закладів вищої освіти за формами власності. Результати розрахунку показників структури наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.8

Показники структури кількості закладів вищої освіти за формами власності

Навчальні роки	Кількість ЗВО, одиниць	У тому числі за формами власності		Структура ЗВО за формами власності, %	
		державної і комунальної	приватної і корпоративної	державної і комунальної	приватної і корпоративної
2015/16	664	520	144	78,3	21,7
2016/17	659	525	134	79,7	20,3
2017/18	657	527	130	80,2	19,8
2018/19	661	533	128	80,6	19,4
2019/20	652	529	123	81,1	18,9
2020/21	619	504	115	81,4	18,6

Джерело: розроблено автором за даними [32]

По даних таблиці 3.8 бачимо, що у загальній кількості закладів вищої освіти переважають заклади державної і комунальної власності. Причому з кожним роком їх частка у загальній кількості закладів зростає. Якщо в 2015/14 навчальному році вони склали 78,7% загальної кількості закладів вищої освіти, то в 2020\21 навчальному році вже 81,4%. Відповідно зменшується частка закладів вищої освіти приватної і корпоративної власності – з 21,7% у 2015/16 навчальному році до 18,6% у 2020/21 навчальному році.

Структура кількості закладів вищої освіти за формами власності за 2019/2020 навчальний рік графічно зображена на рис. 3.7.

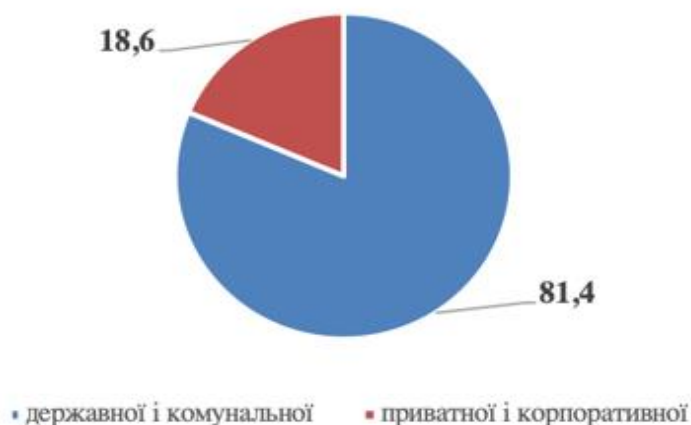

Рис. 3.7. Структура закладів вищої освіти за формами власності, %

Джерело: розроблено автором за даними [32]

В таблиці 3.7 наведено показники динаміки кількості закладів вищої освіти різних форм власності.

Таблиця 3.7

Показники динаміки кількості закладів вищої освіти за формами власності

Навчальні роки	Кількість ЗВО за формами власності, од		Показники динаміки ЗВО			
			державної і комунальної власності		приватної і корпоративної власності	
	державної і комунальної	приватної і корпоративної	Δ, одиниць	Тр, %	Δ, одиниць	Тр, %
2015/16	520	144	...	...	...	...
2016/17	525	134	5	101,0	-10	93,0
2017/18	527	130	2	100,3	-4	97,0
2018/19	533	128	6	101,1	-2	98,5
2019/20	529	123	-4	99,2	-5	96,1
2020/21	504	115	-25	95,3	-8	93,5

Джерело: розроблено автором за даними [32]

Показники динаміки, наведені в таблиці 3.7, показують, що кількість закладів вищої освіти державної і комунальної форм власності з 2015/2016 навчального року до 2018/2019 навчального року зростала, а з 2019/2020 навчального року почала скорочуватись. У 2019/2020 навчальному році порівняно з 2018/2019 навчальним роком кількість закладів вищої освіти державної і комунальної форм власності зменшилась на 25 одиниць або на 4,7%.

Кількість закладів вищої освіти приватної і корпоративної форм власності щорічно зменшувалась. За останній навчальний рік вона зменшилась на 8 закладів або на 6,5%.

Динаміка кількості закладів вищої освіти за формами власності представлена на рис. 3.8

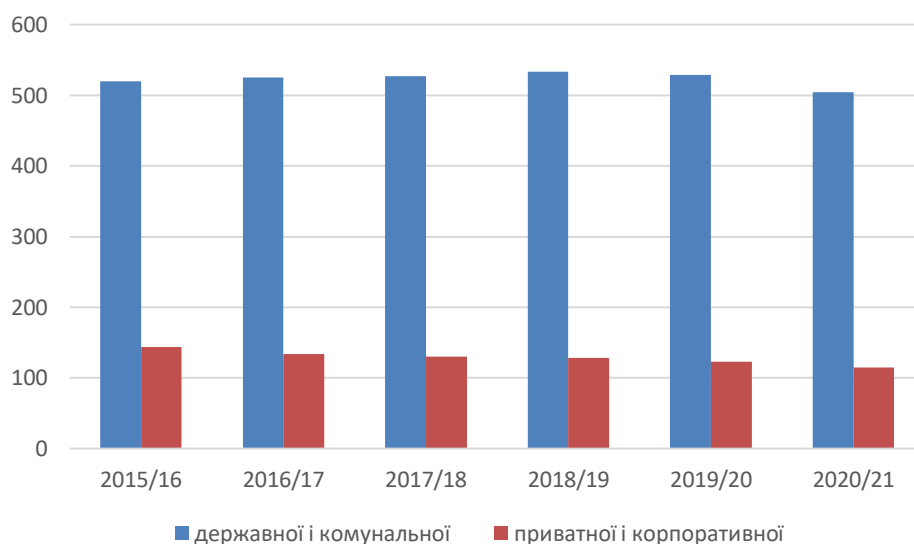

Рис. 3.8. Динаміка кількості ЗВО за формами власності

Джерело: розроблено автором за даними [32]

Також проаналізуємо динаміку кількості осіб прийнятих до закладів вищої освіти (таблиця 3.6).

Таблиця 3.8

Показники динаміки кількості осіб, що навчаються в закладах вищої освіти
України

Навчальний рік	Кількість осіб, тис.	Зміна порівняно з попереднім роком		Зміна порівняно з базисним роком	
		тис	%	тис	%
2015/16	361,1	-	-	...	0
2016/17	323,1	-38	-10,5	-38	-10,5
2017/18	313,8	-9,3	-2,9	-47,3	-13,0
2018/19	323,5	9,7	+3,1	-37,6	-10,4
2019/20	310,3	-13,2	-4,0	-50,8	-14,0
2020/21	297,2	-13,1	-4,2	-63,9	-17,7

Джерело: розроблено автором за даними [32]

Як ми бачимо з таблиці 3.8, протягом даного періоду чисельність осіб в закладах вищої освіти постійно змінювалась. Максимальне зменшення кількості осіб відбулось у 2020 навчальному році, у порівнянні з попереднім 2019 навчальним роком – кількість студентів зменшилась на 13 тис. осіб або на 4,2% і кожний відсоток цього збільшення складав 3,103 тис. осіб. Відзначимо також, що в порівнянні з 2015 навчальним роком, тобто за 5 років, чисельність тих, що навчаються в закладах вищої освіти зменшилась на 63,9 тис. осіб або на 17,7%.

Графічно динаміка кількості осіб, що навчаються в закладах вищої освіти в Україні представлена на рис. 3.8.

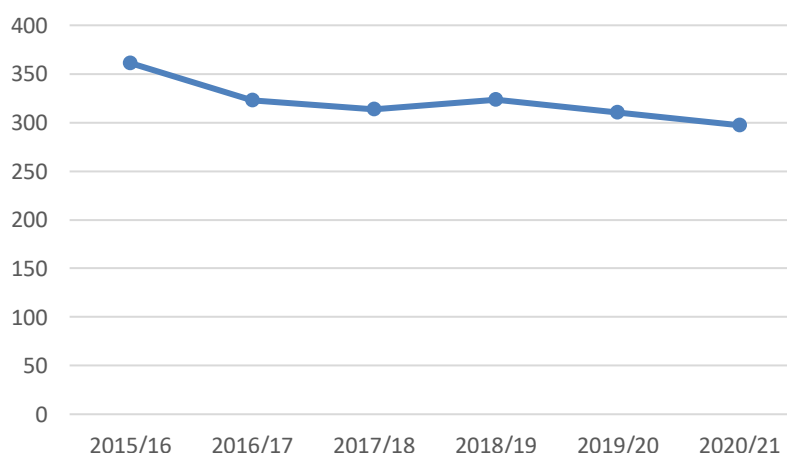

Рис. 3.8. Динаміка кількості осіб, що навчаються в закладах вищої освіти

Джерело: розроблено автором за даними [32]

Для оцінки ефективності діяльності закладів вищої освіти важливим є показник випуску підготовлених фахівців, оскільки не всі студенти, які вступили до навчального закладу, завершують навчання і отримують диплом.

Для виявлення тенденції ряду динаміки та прогнозування рівнів ряду використовують метод аналітичного вирівнювання. Його сутність полягає у тому, що лінію тренду замінюють лінією, що замість фактичних рівнів показника відображує теоретичні рівні. Теоретичні рівня найчастіше будуються на основі математичних функцій. Так як ланцюгові абсолютні прирости більш-менш стабільні, то в якості рівня тренду для аналізованого показника обираємо лінійну функцію, яка має вигляд:

$$\hat{y}_t = a_0 + a_1 t \quad (3.1)$$

$$\left| a_0 = \frac{\sum y}{n}, \quad a_1 = \frac{\sum yt}{\sum t^2} \right. \quad (3.2)$$

Визначимо основну тенденцію кількості випускників закладів вищої освіти в Україні методом аналітичного вирівнювання.

Параметри трендового рівняння:

$$a_0 = \frac{336\,057}{7} = 48\,008,1; \quad a_1 = \frac{42\,517}{28} = 1\,518,5.$$

Отримаємо рівняння $\hat{y}_t = 48\,008,1 + 1\,518,5t$

Протягом 2015 – 2021 рр. чисельність випускників вищих навчальних закладів України в середньому щорічно збільшувалась на 1 519 осіб, з урахуванням тенденції до рівномірного зростання.

Таблиця 3.9

Динаміка чисельності випускників вищих навчальних закладів України
за 2015 – 2021 роки

Рік	Y	t	Yt	t ²	$\bar{Y}_t$	$(\hat{Y} - \bar{Y})^2$	$(Y - \bar{Y})^2$
2015	48 450	-3	-145 350	9	43 452,8	20750758,1	195275,6
2016	44 740	-2	-89 480	4	44 971,3	9222761,6	10680477,6
2017	38 670	-1	-38 670	1	46 489,7	2305538,6	87200111,6
2018	42 110	0	0	0	48 008,1	0	34787583,6
2019	55 499	1	55 499	1	49 526,6	2305842,3	56113582,8
2020	59 246	2	118 492	4	51 045,1	9223369,0	126290396,4
2021	47 342	3	142 026	9	52 563,5	20751669,2	443689,2
Разом	336 057	0	42 517	28	336 057,0	64558116,6	234402316,8

Отримані результати зображено графічно на рис. 3.9.

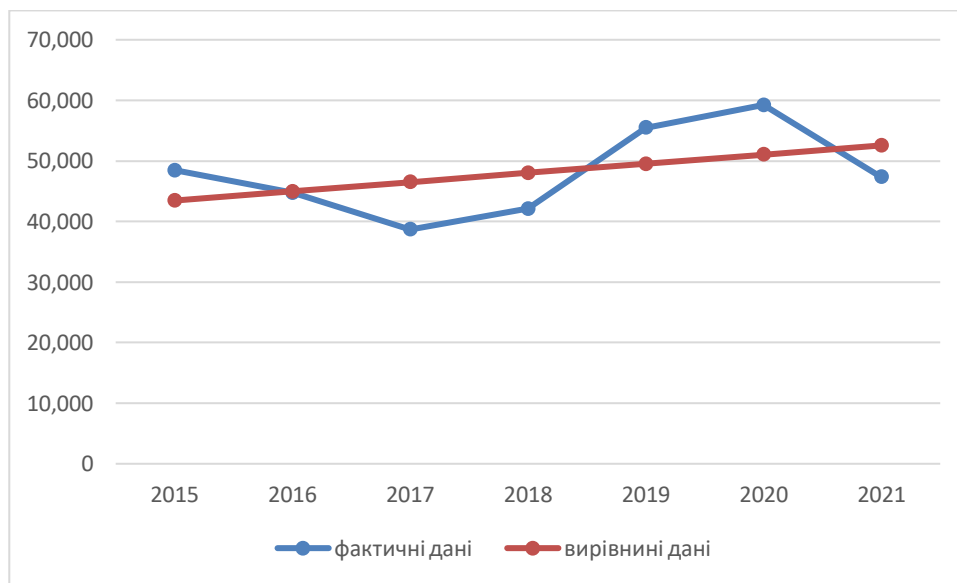

Рис. 3.9. Динаміка чисельності випускників вищих навчальних закладів
України за 2015 – 2021 рр.

Якість отриманого рівняння тренду, тобто ступінь близькості фактичних і теоретичних рівнів ряду динаміки визначається на основі розрахунку коефіцієнта детермінації:

$$R^2 = \frac{\sigma_{\Phi}^2}{\sigma_3^2} \quad (3.3)$$

$$\text{де факторна дисперсія} - \sigma_{\Phi}^2 = \frac{\sum(\bar{Y}-\bar{Y})^2}{n} \quad (3.4)$$

$$\text{загальна дисперсія} - \sigma_z^2 = \frac{\sum(Y-\bar{Y})^2}{n} \quad (3.5)$$

У якості показника тісноти зв'язку використовують коефіцієнт кореляції:

$$R = \sqrt{R^2} \quad (3.6)$$

Коефіцієнт детермінації та коефіцієнт кореляції можуть набувати значень від 0 до 1, причому чим більше значення приближається до 1, тим більш точно отримане рівняння тренду описує вихідний ряд динаміки.

Визначимо коефіцієнт детермінації та кореляції для тренду, що описує чисельність випускників вищих навчальних закладів України за 2014 – 2020 рр.

$$\sigma_{\Phi}^2 = 64558116,6 / 7 = 9222588,1$$

$$\sigma_z^2 = 234402316,8 / 7 = 33486045,3$$

$$R^2 = 9222588,1 / 33486045,3 = 0,275$$

$$R = \sqrt{0,275} = 0,525$$

За допомогою методу вирівнювання ряду динаміки, можна не лише визначити основну тенденцію розвитку ряду, а й спрогнозувати його майбутні рівні на декілька років. Зробимо прогноз чисельності випускників вищих навчальних закладів України.

Прогнозні рівні ряду динаміки визначаються шляхом підстановки в отримане рівняння тренду нумерації наступних років. Для лінійної форми тренду прогнозний рівень буде розраховуватись за формулою:

$$\hat{Y} = a_0 + a_1(t + \tau), \quad (3.7)$$

де t – номер останнього фактичного рівня;

τ – кількість років на які здійснюється прогноз.

Так як коефіцієнт кореляції склав 0,525 зробимо прогноз чисельності випускників вищих навчальних закладів України на 3 роки. Підставимо відповідні значення t до рівняння тренду:

Якщо збережеться тенденція до рівномірного зростання чисельності випускників вищих навчальних закладів України, яка сформувалась протягом 2015 – 2021 років, то можна очікувати, що кількість випускників вищих навчальних закладів України в 2022 році складе 54 082 особи, в 2023 році – 55 600 осіб, в 2024 році – 57 119 осіб.

ВИСНОВКИ

Основою підвищення конкурентоспроможності України в сучасних умовах є оптимальна взаємодія конкуренції й партнерства у сфері освіти. Взаємодія конкуренції й партнерства в країнах-членах ЄС і в Україні в системі освіти має свою специфіку. Країни ЄС у своєму розвитку досягли такого ступеня, коли відбувається партнерство всередині освітніх систем, задля забезпечення високої конкурентоспроможності країн на світовому ринку в цілому. Реалії ринкового розвитку українського суспільства викликають до життя найбільш жорсткі форми внутрішньосистемної конкуренції (усередині національної системи освіти, між вузами, всередині одного вузу за головний ресурс – студентів, отже - заробітну платню, матеріальні фонди та ін.).

Зміни, пов'язані зі зростанням ролі знань та інтелекту у суспільстві, виникнення глобального ринку праці, соціально-політичні трансформації виявили суттєвий вплив на роль, функції та способи функціонування системи вищої освіти у всьому світі, зокрема і в Україні. У відповідь на світові тенденції розвитку в Україні відбуваються кардинальні зміни в системі вищої освіти, включаючи зміни структури фінансування і управління, створення системи оцінки і акредитації навчальних закладів, нормативно-правової бази, реформування навчальних програм.

В рамках Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) Інститут статистики ЮНЕСКО проводить ряд досліджень і оцінювання рівня освіти і систем освіти країн світу. За результатами досліджень щорічно публікується рейтинг країн світу за індексом рівня освіти, за індексом ефективності національних систем освіти, за індексом ефективності національної системи вищої освіти.

За останніми даними у 2020 році за сукупним індексом рівня освіти, який дорівнює 0,799, Україна займає 47 місце з 189 країн світу. Проте в рейтингу країн за 2014 рік Україна знаходилась на 30 місці, тобто за 7 років наша країна втратила 17 позицій. В першу чергу це пояснюється тим, що зменшилась

сукупна частка учнів, у віці 6-24 роки, які одержують початкову, середню та вищу освіту. Якщо в 2014 році ця частка становила 81,0%, то в 2020 році зменшилась до 76,2%.

А За індексом ефективності національних систем освіти Україна знаходиться на 42 місці серед 50 країн світу, проте в 2013 році в такому рейтингу було висвітлено лише 40 країн, в які Україна не потрапила. Те, що наша країна увійшла в такий рейтинг є позитивним фактом.

Інститут статистики ЮНЕСКО за Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) з 2012 року до тепер щорічно визначає рейтинг національних систем вищої освіти. Це глобальне дослідження, рейтинг якого вимірює досягнення країн світу у сфері вищої освіти. За індексом ефективності національних систем вищої освіти Україна займає 36 місце з 50 країн світу, що свідчить про необхідність вдосконалення системи вищої освіти в країні до рівня розвинених країн.

Підвищення загального рівня та якості освіти багато в чому залежить від витрат країни на систему освіти. Результати аналізу показали, що сума витрат на систему освіти в Україні за період з 2015 до 2021 року щорічно збільшувалась. У структурі видатків зведеного бюджету на освіту переважають видатки місцевих бюджетів, причому їх частка з кожним роком зростає. Якщо в 2015 році питома вага видатків місцевих бюджетів на освіту складала 81,9%, то в 2020 році вона склала 86,7%. Відповідно в 2020 році частка видатків державного бюджету склала всього 13,3% зведеного бюджету на освіту. Видатки зведеного бюджету на освіту останні два роки становлять 6% до обсягу ВВП, що також враховується при міжнародних порівняннях. Це майже в 2 рази менше, ніж в країнах Євросоюзу.

Аналіз системи загальної середньої освіти показав, що за період 2015-2021 роки кількість учнів у загальноосвітніх навчальних закладах щорічно збільшувалась і в 2021/22 навчальному році перевищила кількість учнів у 2015/16 навчальному році на 454 тис. осіб або на 12,1%. У той же час кількість навчальних закладів зменшилась на 2,7 тис. одиниць або на 15,3%, в основному

за рахунок закриття шкіл в сільській місцевості. Кількість вчителів також зменшилась – на 14 тис. осіб або на 3%. Така ситуація призвела до збільшення наповнення класів та недостатності вчителів в деяких навчальних закладах. Питома вага приватних загальноосвітніх закладів у загальній їх кількості незначна і складає в 2021/22 навчальному році 2,1%, в яких навчається 1,2% загальної кількості учнів і працює 1,6% вчителів.

Професійно-технічні заклади забезпечують потреби громадян у професійно-технічній і повній загальній середній освіті. Аналіз стану і розвитку професійно-технічної освіти в Україні за період з 2015 року до 2021 року показав, що починаючи з 2015 року кількість професійно-технічних навчальних закладів щорічно зменшувалась, при цьому дуже велике зменшення відбулося у 2018 році – на 31 навчальний заклад або на 3,1% у порівнянні з 2017 роком. Також значне скорочення відбулося у 2019 році – на 20 навчальних закладів (-2,9%). За весь період, у 2021 році порівняно з 2015 роком, кількість професійно-технічних навчальних закладів зменшилась на 103 заклади або на 12,7%, кількість учнів за весь аналізований період зменшилась на 68,7 тис. осіб або на 21,8%, кількість випущених кваліфікованих робітників зменшилась на 67,9 тис. або на 37,3%. Така ситуація пов'язана зі скороченням кількості самих професійно-технічних навчальних закладів і, відповідно, зі зменшенням кількості учнів. Перекладання фінансування професійно-технічної освіти на місцеві бюджети ще більше погіршить ситуацію у цій системі, оскільки в 2020 році на потреби професійно-технічної освіти було направлено всього 4,5% місцевих бюджетів на освіту.

Аналіз потенціалу і динаміки вищих навчальних закладів та контингенту студентів показав, що за аналізований період загальна кількість закладів вищої освіти зменшилась на 45 закладів або на 6,8%, в тому числі кількість коледжів, технікумів і училищ зменшилась на 49 закладів, а кількість університетів, академій і інститутів збільшилась на 4 заклади. У структурі загальної кількості ЗВО переважають заклади державної і комунальної форм власності, їх питома вага збільшилась з 78,3% у 2015/16 навчальному році до

81,4% у 2020/21 навчальному році, відповідно скоротилась питома вага ЗВО приватної і корпоративної форм власності – з 21,7% до 18,6%.

Протягом даного періоду кількість студентів в закладах вищої освіти постійно змінювалась. Максимальне зменшення кількості осіб відбулось у 2020 навчальному році у порівнянні з попереднім 2018 навчальним роком – кількість студентів зменшилась на 13 тис. осіб або на 4,2%. Відзначимо також, що в порівнянні з 2015 навчальним роком, тобто за 5 років, чисельність тих, що навчаються в закладах вищої освіти зменшилась на 63,9 тис. осіб або на 17,7%.

Для оцінки ефективності діяльності закладів вищої освіти важливим є показник випуску підготовлених фахівців, оскільки не всі студенти, які вступили до навчального закладу, завершують навчання і отримують диплом. Прогнозування кількості майбутніх фахівців, підготовлених закладами вищої освіти України, проведене на основі трендової моделі, показало потенціальні можливості збільшення підготовки фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України "Про освіту" від 05.09.2017 № 2145-VIII.
2. Закон України "Про дошкільну освіту" від 11.07.2001 р. № 2628-III змінami й доповненнями.
3. Закон України "Про загальну середню освіту" від 13.05.1999 р. № 651-XIV змінami й доповненнями.
4. Закон України "Про професійно-технічну освіту" від 10.02.1998 р. № 103/98-ВР змінami й доповненнями.
5. Закон України "Про вищу освіту" від 01.07.2014 № 1556-VII.
6. Міжнародна стандартна класифікація освіти. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури.
7. Бебик В.М. Освіта в глобальному суспільстві: проблеми і перспективи // Болонський процес: перспективи і розвиток у контексті інтеграції України в європейський простір вищої освіти: Моногр. / За ред. В.М. Бебика. – К.: МАУП, 2004. – 200 с. – С. 18-26.
8. Бех В.П. Методологічний лаг сучасної теорії пізнання соціального світу та алгоритм його подолання // Методологія соціального пізнання: здобутки й проблеми. Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції 25 травня 2005 року. – Київ-Запоріжжя: Просвіта, 2005. – 332 с. – С. 12-15.
9. Головатий М.Ф. Освіта України: зупинитися і оглянутися // Болонський процес: перспективи і розвиток у контексті інтеграції України в європейський простір вищої освіти: Монгр. / За ред. В.М. Бебика. – К.: МАУП, 2004. – 200с. – С. 9-18.
10. Джинчарадзе Н.Г. Основні механізми та чинники формування інформаційної культури особи // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. Міжвузівський збірник наукових праць. Київський університет імені Тараса Шевченка, Запорізький державний університет, Одеський державний університет імені І.І. Мечникова. – Київ – Запоріжжя – Одеса, 1998.- Випуск 3. – С. 202-210.

11. Елисеєва И. И. Социальная статистика. Учебник / Под ред. чл.-кор. РАН И. И. Елисеевой. – 3-е изд. перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2003. С. 29
12. Кінах А. Стан та перспективи професійного розвитку трудового потенціалу України // Вища школа. – 2005. - № 2. – С. 5-15.
13. Ковальчук В.Ю. Менеджмент і самоорганізаційні процеси в освіті: вітчизняні реалії // «Збірник наукових праць Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії». – Запоріжжя, ЗДІА. – Випуск 19. – 2004. – 246 с. – С. 116-120.
14. Леонтьєва Л.Є. Інформаційно-психологічний вплив у системі державної безпеки // Нова парадигма. – 2005. - Вип. 50.- С. 154-160.
15. Лукіна Т. - Сутність категорії якості освіти в умовах реформування освітньої галузі / Т. Лукіна, О. Ляшенко // Збірник наукових праць національної академії державного управління при Президентіві України. – 2003. – № 2. – С. 126 – 134.
16. Майбуров І. Фінансування вищої освіти: «національні особливості» // Вища школа. – 2005. - № 3. – С. 59 - 66.
17. Марчук Є. Стратегічна орієнтація суспільства – рух на випередження // День. – 2000. – 10 березня.
18. Перехейда О. - Управління якістю освіти / О. Перехейда // директор. – 2009. – № 1. – С. 78 – 79.
19. Полунєєв Ю. Quo Vadis, Україно? Людський дух як чинник конкурентоспроможності // Дзеркало тижня. – 2005. - № 2 (22 січня). – С.8.
20. Ревак І. О. / Економіка та управління національним господарством «Вища освіта в структурі інтелектуального потенціалу України: стан і перспективи розвитку» - 2004. – 6 червня – С. 134
21. Руткевич О. - Вища освіта: «доступна» та /або «платна»? / О. Руткевич // вища освіта. – 2005. – № 5. – С. 104 – 112
22. Удотова Л. Ф. Соціальна статистика. Підручник. – К.: КНЕУ, 2002. С. 144.

23. Федулова Л. І. - Державна політика в національній інноваційній системі: стабільність зберігається / Л. І. Федулова // актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 4. – С. 90 – 103.

24. Царенко І. О. Фактори конкурентоспроможності вищої освіти // аспірант кафедри економіки та менеджменту Кіровоградського національного технічного університету - С. 1.

25. Гуманітарний портал: дослідження країн та регіонів URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-index-of-cognitive-skills-and-educational-attainment>

26. Доповідь про стан людського розвитку за 2019 рік URL: www.undp.org

27. Рейтинг стран мира по уровню образования / Гуманитарный портал: Исследования // Центр гуманитарных технологий, 2006–2021 (последняя редакция: 22.03.2021). URL: <https://gtmarket.ru/ratings/education-index>

28. Рейтинг стран мира по уровню образования / Гуманитарный портал: Исследования // Центр гуманитарных технологий, 2006–2021 (последняя редакция: 22.03.2021). URL: <https://gtmarket.ru/ratings/education-index>

29. Рейтинг эффективности национальных систем образования / Гуманитарный портал: Исследования // Центр гуманитарных технологий, 2006–2021 (последняя редакция: 10.03.2021). URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-index-of-cognitive-skills-and-educational>

30. Рейтинг национальных систем высшего образования/ Гуманитарный портал: Исследования// Центр гуманитарных технологий, 2006–2021 (последняя редакция: 10.03.2021). URL: <https://gtmarket.ru/ratings/u21-ranking-of-national-higher-education-systems>

31. Фінансування освіти / загальна інформація щодо фінансування “Освітня аналітика України”, URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/66_81_Finansuv_osvity.pdf

32. Державна служба статистики України. Вища освіта 2020 URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

33. Державна служба статистики України. Заклади професійної (професійно-технічної) освіти 2020 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

34. Державна служба статистики України. Заклади загальної середньої освіти 2020. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

35. Освітня аналітика України URL: https://science.iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/66_81_Finansuv_osvity.pdf - 2020 № 3 (10)

36. Звіти про людський розвиток URL: <http://hdr.undp.org/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Показники кількості учнів загальноосвітніх закладів по регіонах України за
період 2015–2021 роки

<i>Регіони (області)</i>	Кількість учнів за роками навчання, осіб				
	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19	2019/20
<i>Вінницька</i>	152 137	152 940	154 773	157 190	161 602
<i>Волинська</i>	124 865	127 575	130 023	132 917	137 426
<i>Дніпропетровська</i>	299 101	304 860	311 044	318 336	327 427
<i>Донецька</i>	157 652	148 984	151 880	156 011	161 695
<i>Житомирська</i>	128 098	128 516	129 769	131 193	134 512
<i>Закарпатська</i>	153 929	156 095	158 173	159 693	163 972
<i>Запорізька</i>	157 102	157 057	159 230	161 616	166 229
<i>Івано-Франківська</i>	145 772	147 145	148 593	150 399	154 296
<i>Київська</i>	177 565	184 305	191 186	199 202	210 852
<i>Кіровоградська</i>	90 019	90 511	91 317	92 374	94 774
<i>Луганська</i>	58 311	51 338	52 145	52 967	54 287
<i>Львівська</i>	254 747	259 066	263 203	268 203	275 824
<i>Миколаївська</i>	107 934	108 686	109 974	111 996	115 067
<i>Одеська</i>	236 597	240 247	245 896	252 689	262 815
<i>Полтавська</i>	126 546	127 048	128 295	130 342	133 029
<i>Рівненська</i>	144 369	146 631	149 609	152 953	158 455
<i>Сумська</i>	92 442	92 399	92 795	93 707	95 687
<i>Тернопільська</i>	106 689	105 596	106 064	107 015	109 137
<i>Харківська</i>	224 775	226 939	231 455	237 157	244 290
<i>Херсонська</i>	104 949	104 445	105 342	106 892	109 670
<i>Хмельницька</i>	126 894	127 535	128 652	130 635	133 786
<i>Черкаська</i>	109 354	109 735	110 607	112 215	114 535
<i>Чернівецька</i>	96 829	97 433	98 435	99 964	103 148
<i>Чернігівська</i>	90 882	91 494	92 362	93 427	95 143
<i>м. Київ</i>	250 869	263 044	274 405	284 574	298 830
<i>Усього денних</i>	<i>3 718 427</i>	<i>3 749 624</i>	<i>3 815 227</i>	<i>3 893 667</i>	<i>4 016 488</i>
<i>Вечірні</i>	38 636	33 526	30 290	28 006	25 164
<i>Разом</i>	<i>3 757 063</i>	<i>3 783 150</i>	<i>3 845 517</i>	<i>3 921 673</i>	<i>4 041 652</i>

Додаток Б

Заклади загальної середньої освіти за 2014/15 – 2020/2021 навч. рр.

Роки	Кількість закладів загальної середньої освіти	Кількість учнів у закладах загальної середньої освіти	З них у закладах		Випуск учнів із закладів загальної середньої освіти		Кількість вчителів у закладах загальної середньої освіти
			денних	вечірніх (змінних)	одержали свідоцтво про здобуття базової загальної середньої освіти	одержали атестат про здобуття повної загальної середньої освіти	
2014/15	17,6	3757	3718	39	339	247	454
2015/16	17,3	3783	3750	33	336	229	444
2016/17	16,9	3846	3815	30	329	211	438
2017/18	16,2	3922	3894	28	329	203	440
2018/19	15,5	4042	4017	25	345	195	441
2019/20	15,2	4138	4116	22	352	198	440
2020/21	14,9	4211	4191	20	345	222	440

Додаток В

Кількість учнів та учителів у розрахунку на один денний заклад загальної середньої освіти на початок 2020/21 навчального року за регіонами

	У всіх закладах		У державних		У приватних	
			закладах		закладах	
	учнів	учителів	учнів	учителів	учнів	учителів
Україна	283	30	286	30	139	20
Вінницька	223	26	225	26	89	17
Волинська	241	30	243	30	43	12
Дніпропетровська	398	33	403	34	84	18
Донецька	333	28	336	28	55	11
Житомирська	225	27	226	27	159	21
Закарпатська	269	30	272	30	88	15
Запорізька	322	32	326	32	68	15
Івано-Франківська	242	32	243	33	150	21
Київська	331	30	347	31	90	16
Кіровоградська	316	36	316	36	–	–
Луганська	203	23	203	23	–	–
Львівська	243	29	245	29	134	24
Миколаївська	251	25	251	25	88	20
Одеська	353	31	364	31	156	21
Полтавська	237	26	238	26	53	13
Рівненська	283	33	285	33	52	13
Сумська	245	27	246	27	85	16
Тернопільська	162	23	162	23	–	–
Харківська	352	31	353	31	336	27
Херсонська	288	29	290	29	53	18
Хмельницька	223	26	224	26	97	21
Черкаська	220	26	222	26	77	16
Чернівецька	272	30	273	30	147	19
Чернігівська	206	25	206	25	165	49
м. Київ	577	46	705	54	146	21

Кількість закладів вищої освіти в Україні

Роки	Кількість ЗВО, од		Кількість осіб у ЗВО, тис.	
	коледжі, технікуми, училища ²	університет и, академії, інститути ³	коледжі, технікуми, училища ²	університет и, академії, інститути ³
2015/16	387	277	251,3	1438,0
2016/17	371	288	230,1	1375,2
2017/18	370	287	217,3	1369,4
2018/19	372	289	208,6	1330,0
2019/20	370	282	199,9	1322,3
2020/21	338	281	173,6	1266,1

Кількість осіб, прийнятих на навчання до ЗВО і випущених із ЗВО

Рік	Кількість осіб, прийнятих на навчання до ЗВО, тис. осіб		Кількість осіб, випущених із ЗВО, тис. осіб	
	коледжі, технікуми, училища	університети, академії, інститути	коледжі, технікуми, училища	університети, академії, інститути
2015	69,5	291,6	79,1	405,4
2016	63,2	259,9	73,4	374,0
2017	60,6	253,2	68,0	318,7
2018	59,1	264,4	61,2	359,9
2019	53,5	256,8	55,5	357,4
2020	47,1	250,1	50,2	333,6